

**En bog om pestilentsis aarsage, forvaring oc laegedom der imod,
tilsammen dragen aff laerdemends bøger ... / først udgaaet ved prenten
Anno MDXXXV. Nu offverseet, forøget oc forbedret.**

Contributors

Smith, Henrik, -1563.

Publication/Creation

Copenhagen : A. Gutterwitz, 1577.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/vwe92qqf>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

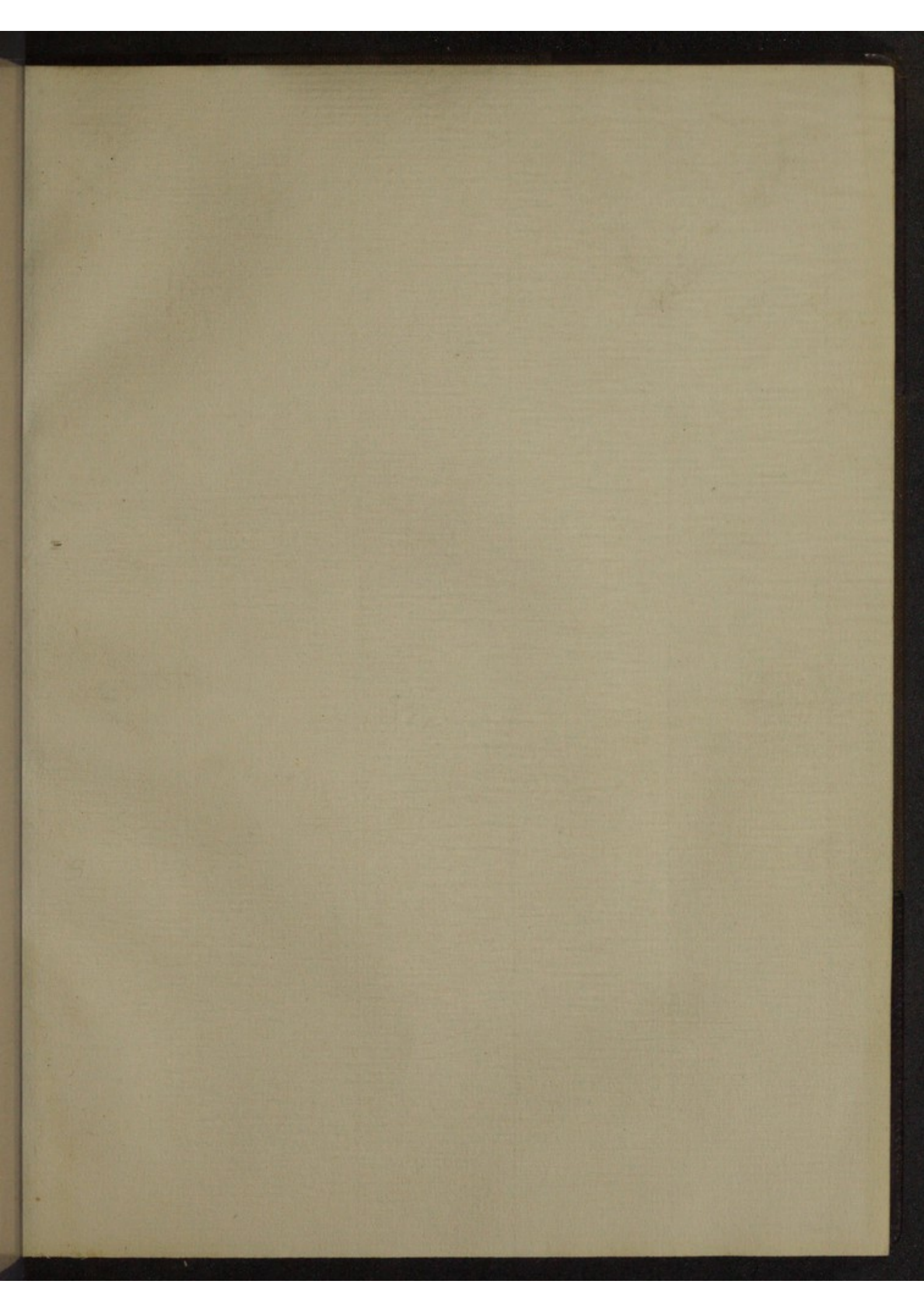
You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

5989 / B

G.V.Smi

52559

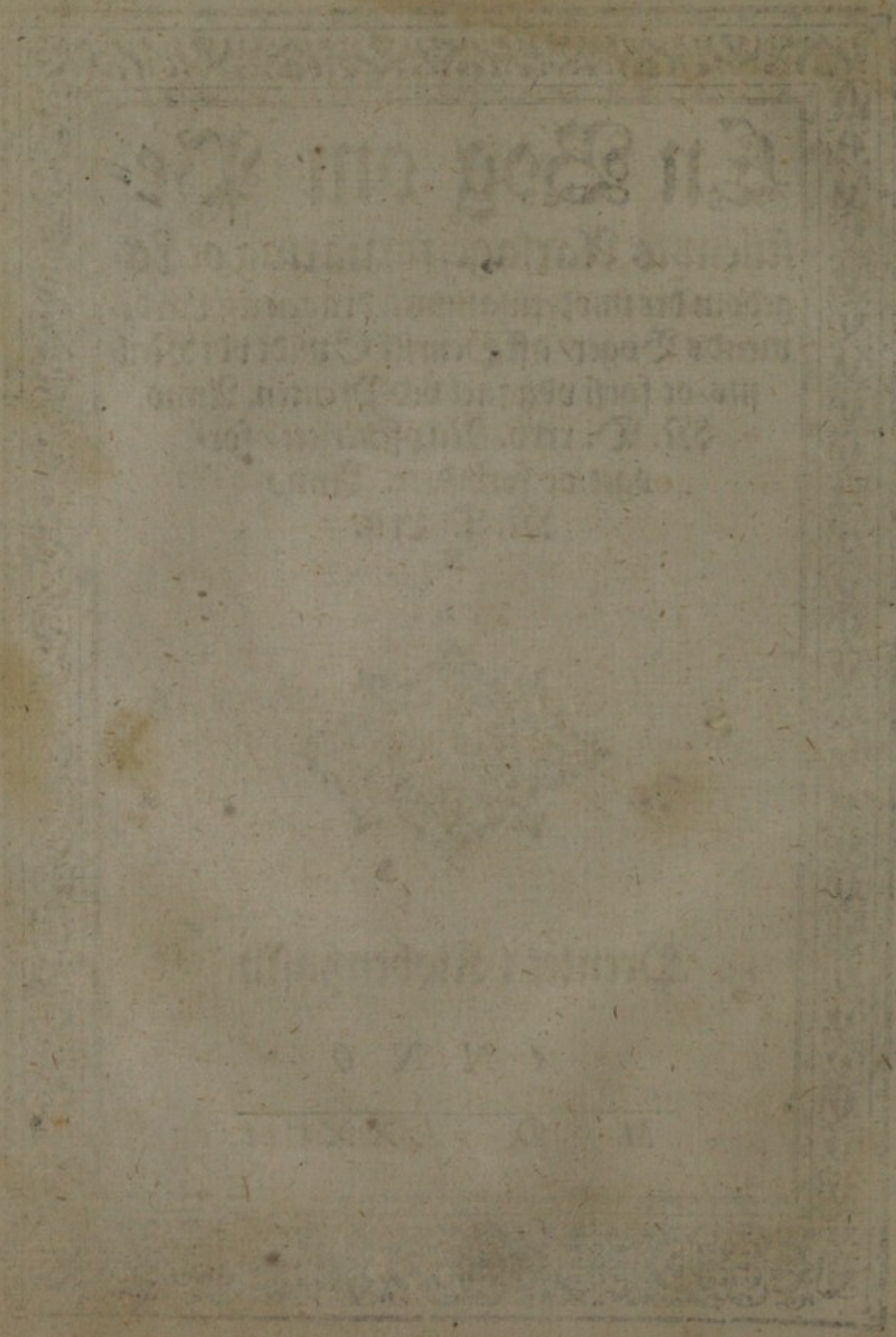
En Bog om Be-
stilenkis Aarsage foruaring oc Læ-
gedom der imod/tilsammen dragen aff Lærde-
mends Bøger/ aff Henrick Emdt vdi Mal-
ms/oc først udgaaet ved Prenten. Anno
M. D. xxxv. Nu offuerseet / for-
øget oc forbedret. Anno
M. D. Lxvij.

Prentet i Kiøbenhaffn.

A N N O

M. D. LXXVII.

Fortalen.

Erlig oc Velbyrdig Mand / Claus
Brne til Belteberg / Prouest vdi Lund / Konge-
lige Maiestats Mand oc Raad / ynsker ieg Henric
Smid vdi Malmø Lycke oc Salighed / Dis-
sigeste min ydmoyge vilie tieniste
aff min fattige formue /
nu oc altid.

In Jere Claus synderlige go-
de Ven oc Sadder / I vide vel at der
findis mange steder vdi den hellige
Scrifft / oc serdelis vdi den ij. Mose
Bog / vdi det v. oc ix. Cap / Oc vdi
den iij. Mosi Bog / vdi det xxvj. Cap. Oc vdi den
iiij. Mosi Bog / xxviij. Capit. Disligeste oc vdi
den i Kongernis Bog vdi det viij. Cap. At Pestis-
lenke er en beshynderlig Guds straff oc Brede / met
huilcken hand straffer / dem som hannem oc hans
hellige Ord foracte / oc hannem vdi all wguide-
lighed met store grossue Synder høylige fortør-
ne. Oc effterdi at denne er en beshynderlig Guds
straff / da fordriffuis hand tuende maade. Først
at mand giffuer sig aldelis ind til Gud / oc bekien-
der oc angrer sin Synd / dog icke som Cain /
Judas / oc andre haffue giort / Men mand skal
oc forlade sig paa Guds Naade oc Miskundhed /
saa at hand vil vere oss naadig oc barmhiertig
A ij for

Fortalen.

for hans elskelige Sønns Ihesu Christi skyld / som
er vor Frelser og Falsmand hos Gud. Det an-
det er / at mand skal sætte alle ting vdi Guds
Haand / og bruge saa de middel som hand der til
skaffet haaffuer / som er Lægedom. Oc naar som
vi saaledis handle / da gaar det vel til / I huor-
ledis det gaar til met oss / naar som det gaar eff-
ter den euige Guds forsiun og vilie.

Kiære Claus synderlige gode Ven / For end
ieg noget ydermere handler vdi denne min Bog /
vil ieg her bescriffue huad Pestilente er / som Læ-
gerne hende bescriffue. Pestilente er en ond Raals-
desiuge som kommer aff ont forgiftigt Væder og
Luft / aff huilcket Menniskens nature og Blod
forderffuis / og naar som Mennisken drager den
onde forgiftige Luft ind vdi sig ved sin Aande /
da gaar hun indtil Hiertet / det bliffuer saa der
aff forgiffuet og befenget / og naar som it Men-
niske / er saa befengt / da forgiffuer siden det ene det
andet.

Kiære Claus synderlige gode Ven / Huor-
ledis det ene befengde Menniske forgiffuer det an-
det / Oc huorledis de som befengde ere / skulle ski-
cke og holde sig / scriffuer Doctor Northen Luther
saare herlige vdi denne Bog / om mand maa
fly for Døden og Pestilente / huilcket hans Raad
og Lærdomme saare nyttelige ere / thi vil ieg dem
her

Fortalen.

her indføre / oc dem bruge til en fortale vdi denne
min Lægebog om Pestilente oc Eder / hues Ord
saa liude:

Doctor Northen Luthers raad om Pestilente.
Somme synde for saare paa den høyre side oc ere for meget dierffue oc dristige / friste oc forsøge Gud / oc lade alting staa oc fare / oc foracte det som de skulde hielpe dem met mod Døden eller Pestilente oc anden Siugdom / som ere : Brøder oc Lægedom / oc ville icke bruge dem / oc de skø huercken sted eller Personer / som ere befengde oc forgiftne met Pestilente / men de dricke / doble oc colatatie met dem / oc der met ville de beuise at de ere frimodige / dristige oc vforfærede / Oc de siige saa: Det er Guds straff / vil hand beuare mig for Pestilente / da giør hand det vel / vden alle Brøder oc Lægedom.

Saadant er icke at lyde oc tro Gud / men at friste oc forsøge hannem. Thi Gud haffuer skaffet Lægedom / oc giffuet oss Fornuist til at forestaa vort Legeme / oc der met beuare / at det kand vere karst oc helbrede / oc leffue saa lenge Gud vil. Huo som nu saadant icke bruger / der met hand vel maatte oc kunde / vden sin Næstis skade oc forsummelse / hand forkaster selff sit Liff / oc see sig vel til / at hand findis icke at vere sin egen Mandraabere saar Gud.

Fortalen.

Thi met denne viis maatte oc nogen met samme skel forsmaa oc foracte Mad / Dill / Hus oc Klæder / oc vere driftig i sin tro oc sige: Vil Gud beuare mig for Hunger / Tørst / Kuld oc Frost / det kand hand vel giøre / vden Mad / Dill oc Klæder / oc vilde lade det saa bliffue / oc huereken aade eller drucke / Ja visselig vaar saadan en sin egen Mand drabere.

Oc der met saa meget mere / oc er end grueligere / at en saadan forkaster selff sit Liff / i det at hand icke skyer Pestilenken / eller hielper til saa meget som hannem mueligt er / at stilie det som mand kand fare ilde aff / Men forderffuer oc forkaster mange flere met sig / som aff saadan Siugdom forgiffuis / som ellers vel bleffue leffuendis / om hand haffde røctet sit Legeme som hand er pligtig / oc er saaledis skyldig i sin Næstis død / oc er offte en Manddrabere saar Gud.

Sandelige saadanne Menniske ere lige som / naar ild vaare løs i it Hus / eller nogen By brende / oc ingen hiulpe eller reddede / men lode Ilden saa fremgang / saa at den gantske Stad opbrende / oc dissimellem sagde. Vil Gud / saa frier hand vel denne Stad vden Band eller at flycke.

Nen icke saa min fiære Ven / det er icke saa vel flyt / men brug Lægedom / tag til dig huad som dig hielppe kand / brent Eneber oc andre gode velsuets

ten

Fortalen.

tendis Brter/oc gjør røg aff dem vdi din Stue/oc alle steder/haade i Huse/ Gaard oc Stræder/ sky Personē oc steden som er befengt/om din Næste dig icke behoff haaffuer/eller du icke forens hannē bepligtig est/eller hand dig icke tilliuder/oc gjør ligge som den der gierne ville dempe vossue Ild. Thi huad er Pestilente andet/end en Ild/som icke brennder Halm/Hus eller Straa tag/Træ eller Tømmer/men forderffuer Liff oc Krop. Oc tenck saaledis/den onde Aand vor Vuen haaffuer ført paa oss aff Guds tilladelse/en suar forgiftig oc dødelig Siugdom. Thi vil ieg først bede Gud om sin naade/at hand vil misfunde sig offuer oss. Der næst vil ieg see mig vel faare oc foruare mig / oc gjøre Røg mod den onde forgiftige Luct/Jeg vil giffue oc tage Lægedom oc Brter til mig/oc fly steden oc Personen/huor som mand haaffuer mig icke behoff/paa det/at ieg icke selff skal forkaste mit Liff / oc maa vel stee mange andre flere met mig/der ieg kunde vere en stor Aarsage til deris Død/met min forsømmelse/ naar ieg dem saaledis forgaffue. Vil min Herre oc Gud/her offuer haaffue oc kalde mig/da finder hand mig alligeuel / Da haaffuer ieg gjort mit der til / saa meget som Gud gaff mig naade oc lycke til / oc er ieg icke skyldig vdi min egen / eller vdi nogen anden Mands død met min forsømmelse.

Fortalen.

Men der som min Næste haffuer mig alde-
lis behoff/ da vil ieg ingelunde forsage eller forsø-
me hannem/ oc da vil ieg huercken skyn hans Hus/
eller Persone i nogne maade/ men ieg vil gaa frit
til hannem/ oc hielpe hannem/ som førre sagt er.

See / dette er en retsindig gudfryctig Tro /
der huercken vreuels eller fortrøden er/ oc en heller
der met frister Gud.

Ydermere/ Den som haffuer hafft Pestilen-
ke/ oc er bleffuen noget til pass igien/ dog icke alde-
lis / Men saa at hand kand noget behielpe sig /
hand skal fly oc holde sig fra Folket / oc icke strax
vil vere i omgengelse met andre/ vden saa er at det
gioris behoff. Thi lige som mand bør at see han-
nem til gode / oc hielpe hannem i sin nød / naar
som hand ligger oc kand icke hielpe sig selff / som
førre sagt er: Saa bør hannē oc at vere saa from
dydelig oc æractig aff sig / men hand er nu hiul-
pen aff sin nød oc trang / at hand skal icke strax
giffue sig til huer mand i omgengelse/ oc besynder-
lig det som hannem driffuer ingen nød eller trang
til. Paa det at ingen skal met hans vilie komme
vdi lige saadan fare/ som hand haffuer veret i/ el-
ler vere andre aarsage til døden eller Pestilente /
fordi saa som Bismand siger : Huo som elsker
Voffuen eller Faren/ hand salder oc fordærffuis
gierne i hende. Om nogen i en Stad vaare saa
fast

Fortalen.

fast i sin Tro/ oc sætte sig derfaare i sit Sind/ at hand vilde bliffue tilstede/ om hand kunde der med vere hans Næste til gaffn oc hielp. De her lige imod saa forsiunlig/ at det som ingen nød er til/ at hand da hiulpe med alle andre saa meget som mueligt er/ at affuerge oc stille saadan forgiffte huor met hand kunde/ da skulde det/ maa vel skee/ factes i den Stad/ oc icke saa mange dø der/ som der gjør/ naar som ingen vil tage vare/ eller hielpe at redde.

Men naar som det gaar saa til/ at en part ere saa forfærdede oc forstreckede/ at de strax fly oc skytte intet der om/ huor det gaar deris Næste/ oc lade hannem ligge for sig selff vdi den store nød oc trang. En anden part ere formeget driftige oc kære/ oc skytte intet om det/ men de lade aldelis tilstaa/ huereken verie eller redde dem selff eller andre/ men snarere formerer oc hielper til at Helsen oc Pestilenke kommer flux nu mere oc mere paa gangs/ der haffuer Dieffuelen gaat at gjøre/ oc hand kand saalunde lempelig nock kaste off paa/ baade Død oc huad wlycke hand vil. Thi her met fortørnis paa begge sider baade Gud oc Mennisten storlige/ her met Gristelse/ i det at de friste vor Herre oc Gud/ der met mistrøst/ tuiffuel oc vantro/ i det at de icke tro vor Herre/ oc en beutse deris Næste den kiærlighed oc tienstaactighed som

Fortalen.

dem burde saa teg er ingen dem som flyer / vden
Dieffuelen/oc beholder alligeuel saaledis den som
bliffuer / oc den som flyer / saa at ingen vndgaar
hannem.

Her offuer ere nogle end fast slemmere oc ar-
gere / saa at naar de ere betende met Pestilenke /
da holde de den saa hemelige oc lonlige met dem
selff / oc vdgaa iblant Golekene / oc de haffue saa
dan mening. At huor som de kunde der met beten-
de oc forgiffue andre/da skulle de selffue bliffue fri
oc helbrede igien/oc de gaa saar den skyld paa Ga-
den oc vdi Hushene / paa det at de maatte komme
Pestilenken fra dem oc paa andre/oc de stundem
deris egne Børn / eller deris egne Tieniste Tynd/
eller oc andre henge om deris Hals/oc der met vil-
le de redde dem selff. Oc de tro icke at Dieffuelen
hielper der til oc driffuer det Spil / at det saaledis
skeer oc gaar.

Zeg haffuer end vel hørt / oc det er mig sagt
at nogle ere vel saadanne fortuifflede Skalkke /
at de for det ene gaa iblant Goleket / eller lebe i
Hushene met deris Pestilenke / fordi at det fortry-
der dem oc er dem leet / at Pestilenke haffuer der ic-
ke oc saa bñt / oc fordi ville de føre den der ind / lige
som denne sag vaare saadant it skimpt / som det er /
at naar som nogen vil giøre en anden it skalkhed /
oc sætter Lopper i en andens Skindtiortel/eller en
neffue

Fortalen.

neffue aff Gluer i en andens Stue. Jeg veed icke om ieg skal troet/ at saadant skal vere sand/ er det sand/ da ved ieg icke huorfaare ieg skal holde saadanne / enten saar Mennecke eller saar Dieffle. Men sandelige mand finder stedse forgiftige onde Mennecke. Saa er oc Dieffuelen icke lad til it snedigt skalkhed at komme aff sted ved saadanne sine Companer oc Staalbrødre. Men det vaare mit raad/ at huor mand funde saadanne/ at Byfogeden eller Dømeren toge dem ved deris Hals/ oc antuorde Bodelen dem i Hender/ oc lode han nem handle met dem/ lige som met den der met frvilie myrder oc ihieslar sin Broder. Thi huad ere saadanne Mennecke andet/ end rette lønlige glubmordere vdi en Stad eller By / som løbe oc omfring/ først her oc saa der/ oc lønlige myrde en anden oc det skal dog hede at ingen haffuer det giort. Lige saa gaa oc disse her omfring besmitte oc forgiffue her it Barn / der en Quinde / oc ingen skal haffue det giort/ oc der til met gaa de oc lee oc gnise / lige som de haffde giort fuld vel. Det vaare fast bedre at mand i saadan maade boede iblant vilde Diur oc vskellige Creatur end hos saadanne Myrdere. Jeg veed intet at predicke for disse Mandrabere/ thi de acte ingen Predicken. Jeg vil befale Offrigheden dem / at de til hielpc at raade dem bod/ dog met ingen anden Lægedom/ end met Bodelens.

Gud

Fortalen.

Gud haaffuer selff i det gamle Testamente befalet/at de som Spedalske vaare / skulde vere skilde fra andre Menniske / oc maatte icke heller bo i Stederne hoss andet Folck/ men de skulle bo vden for Stederne/ paa det / at de skulde icke besmitte andre. Huor meget mere skulle wi oc saa giøre vdi den farlige Pestilenke / eller vdi andre forgifftige Siugdommer / de som saa snart oc end snarere fenger oc betender end nogen Spedalske siugdom giør. Huo som heldst der bliffuer forgiffuen/eller betent met saadan Siugdom/hand skal strax veluillige holde sig fra Folcket/oc strax lade hielpe sig met raad oc Lægedom. Mand skal gierne hielpe hannem vdi sin nød / som ieg tilforn aldelis nock haaffuer giffuet tilkiende/ paa det/at saadan Forgiffet kand vdi tide nedtryckis oc fordempis/icke aleniste for en eller tuende Personers skyld/men den gantske Menighed maatte snart bliffue forgiffuen/om mand lode hende saa sin fremgang/ och saa komme vdi blant andre. Thi saaledis er det nu met denne Pestilenke som nu her vdi Bittens berrig regnerer/ hun er alleniste kommen aff saadan besmittelse / oc aff ingen anden ting. Thi at Pucten/ Gud vere loffuet/ er end nu sund oc reen/ Men ellers aff forfengeligt Hoffmod oc ret forsømmelse er saadan Pestilenke hid kommen:

Her

Fortalen.

Her endis Doctor Northen Luthers
raad om legemlig Lægedom: Oc følger her
nu effter hans raad om Siælens oc
Samuittighedens Lægedom.

Først skal mand formane Fol-
cket at de gaa til Kircken / oc høre Pre-
dicken / oc lære aff Guds Ord / huorles
dis de skulle leffue oc dø / Thi skal mand
giffue act paa dem som groffue oc vforstandige
ere / saa at de slæt oc aldelis foracte Guds Ord /
oc skytte intet om det / den stund de leffue oc ere kar-
ske oc helbrede. Lige her imod skal mand lade dem
ligge i deris nød oc Siugdom / oc intet mere skytte
om dem / met mindre end at de diss aluerligere met
Hiertens suck oc graad beuise oc tilkiende giffue
deris anger oc bod. Thi at den som icke anderles
dis leffuer end som en Hedning eller Hund / oc
haffuer det icke obenbarlige angret oc fortrødt /
den ville wi icke heller giffue Sacramentet / oc en
heller acte hannem for en Christen. Men lige
som hand leffde / saa maa hand oc dø / oc see sig
selff føre. Thi wi skulle icke kaste Perler for Svin /
oc en heller Helligdom for Hunde. Mand finder
vel / diss vær / mange groffue forstockede oc fortred-
ne Menniske / som huerecken / men de leffue eller
naar

Fortalen.

naar som de dø / sørge eller befinde dem noget til
deris Siæl / de gaa saa hen indtil de bliffue siu-
ge / oc dø saa hen lige som en Stock / som huercken
Sind eller vid er vdi.

Det andet er / At huer skal i tide sticke oc be-
rede sig til Døden / med Scriftemaal oc Syn-
dennis bekiendelse for Gud / oc gierne anamine
Sacramentet huer otende eller fiortende dag en
gang / forsiune oc forlige sig med sin Næste / oc giø-
re sit Testamente / paa det / om vor Herre flappe-
de paa hastelige / oc tiden bleffue forstacket / se
Sogne Herren eller Cappellanen kunde kom-
me / at hand da kunde selff hans Siæl noget be-
sørge oc faarestaa / oc ick for den skyld forsømme
sig selff / Men kunde alligeuel befale oc giffue sig
Gud i vold. Thi det er ick heller vel mueligt / at
huor som stor Død er / oc der ligge mange siuge /
oc det ick heller ere vden tu eller tre Predickere eller
Capellaner / at de kunde komme til alle / oc da
først lære oc vnderuise huer serdelis / i alle de ting
som it Christet menniske bør at vide / før hans
Døds tid kommer.

De som her i ville vere lætsindige oc forsøm-
melige / da skal det vere deris egen skyld / oc maa de
det selff forsuare oc giøre Regenscaff derfaare / om
mand fand ick huer dag holde en besynderlig Pre-
dicke stol oc Altare til rede for deris Seng / men de
haff

Fortalen.

haffue forsmat det almindelige Altare oc Predi-
ckestol/ til huilket Gud haffuer daglige kaldet oc
estet dem.

Til det tredie. Der som mand nu endelig vil
haffue oc begere Sogne Herren/ eller nogen Ca-
pellan til sig / da skal hand kalde dem til sig met
det allerførste oc i tide/ før end Siugen tager for-
meget offuerhaand / oc den stund hand haffuer
sit Sind oc Fornuft til at besinde / oc kand for-
staa sig noget. Dette siger ieg for den skyld/ thi
der ere mange til som ere saa forsømmelige / at de
sige icke til før end Sielen sider saa gaat som y-
derst paa Tungen/ oc de kunde saa gaat som intet
tale / oc der er søye skel oc vid i dem. Oc da bede
de som der hos ere: Kiære Herre siger oc læser han-
nem noget gaat faare etc. Nu ville de at mand
skal giøre det / Men den tid den siuge bleff først
siug/ oc kunde end da noget skøde/ da ynskede hand
icke en gang at mand skulde gaa til hannem/ men
hand sagde: En det haffuer ingen nød/ ieg haabis
det bliffuer vel bedre. Huad skal en from Sogne
Herre giøre met saadanne Folck / som huercken
sorge for Liff eller Siæl/ men de leffue oc dø som it
Swin / eller som it andet wiskelligt Diur / oc nu
skal mand icke sige hannem Euangelium faare/
oc giffue hannem Sacramentet før end vdi det
sidste Dyne blick / Lige som de her til dags haffue
giort

Fortalen.

giort vdi Passuedommet / den tid de huercken spurde huad Tro de haffde til Gud / oc om de viste noget at sige aff Euangelio / Men de stoppede dem Sacramentet i Halsen / lige som vdi en brødstock.

Nen icke saa / Men den som icke kand tale / eller giffue Tegen fra sig (oc serdelis om hand det met vilie forsømmer) Huad hans Tro er om Euangelio / De huorledis at hand begerer Sacramentet / da ville wi ingelunde giffue hannem det. Thi oss er befalet / At wi skulle icke giffue de vantro oc wogudelige Menniske det hellige Sacramente / Men dem som tro / huilcke som kunde bekiende oc opregne deris Tro. De andre maa fare deris wey / lige som de tro. Wi ere aarsagede oc woskyldige der vdi / fordi at der er ingen brøst paa vor Predicken / Lærdom / Gormaning / Trøst oc besøgelse.

Kiære Claus synderlig gode Ven / Eders Velbyrdighed dragis uden tuil vel til minde / at Anno M. D. xxxvi / vaar her vdi Riget en stor suar Pestilenke / som tog mange aff dage / oc serdelis vdi Malmö / lige som hun oc gjorde i Kiebenhaffn. Anno M. D. xlvj. De distligeste / Anno M. D. liij. Huilcken Pestilenke ieg acter at vere oss paa kommen / lige som Docter Martinus Luther scriffuer om den Bittembergske Pestilenke / Thi mand haffuer icke forfaret at Lucten haff.

Fortalen.

haffuer veret wren siden Suedesiugen vaar/ Anno M. D. xxix. Huileken visseligen vaar en for-
giftig ond Luet/ som igiennem saa mange Land
flog/ oc mange aff dage tog. Jeg lod i faaresage
de/ M. D. xxxvj. Ar/ der Pestilenken her i Ri-
get saa regerede vd gaa ved Prenten en liden Bog
om Pestilenkis aarsage/ Foruaring oc Lægedom
eders Velbyrdighed til vilie oc tieniste / oc menige
Rigens indbyggere til nytte oc gaffu/ thi paa den
tid vaar ingen her i Riget som noget haffde screff-
uit paa vort danske Tungemaal om saadan han-
del. Samme Bog haffuer ieg nu offuerseet/ for-
øget oc forbedret met nogle besynderlige Capitel-
teller om atskilligt Eder oc Forgiffte / Huor aff
mand see kand / huor flittig de gamle vise oc for-
farne Læger haffue veret / i det at de met all flidt
haffue offuerueyet oc betractet alle de ting som
Menniskens legeme skade eller forderffue kunde/
vere sig Siugdom/ Forgiffte/ Eder eller noget an-
det/ dem haffuer ieg effterfuldt/ oc tilsammen læst
de Lægedomme som tiene til dem som met Eder
forgiffne vorde/ paa det at de skulle haffue noget/
met huileke de dem hielpe skulle om de bliffue for-
giffne.

Men den Kaanst at forgiffue sin Næste met
Eder brugis sielden (Gud skee loff) her vdi vore
Land/ Men vdi somme andre Land er den almin-

Fortalen.

delig/ Det Eder som wi bruge mod vor Næste/ er
Kniff/ Suerd oc Spiud/ her met forgiffues man-
gen/ diff vær/ oc serdelis naar som wi ere druckne
oc fulde etc.

Kiære Claus denne efftersølgendis Bog vil
ieg atter lade vdgaa paa Prenten / vnder eders
Velbyrdigheds beskyttelse oc beskermselse / oc beder
eders Velbyrdighed ydmuygeligen / at i ville tage
dette mit Arbende til tacke / lige som i føre gjorde
met mine andre Bøger / oc mig hoff de auindtz
Siuge / som stedse laste oc skende it fremmet Ar-
bende / oc selff kunde intet gaat giøre beskytte
oc beskerme. Her met eders Velbyrdighed met alt
i vel ville den euige Gud befalendis/ Screff-
uet i Malmö/ den v dag Junij som
vaar Pinks afften Anno/
M. D. Lviij.

Register

Register eller Laff=

len paa denne Bog.

Om Pestilenshis Aarsage oc begyndelse. i. Cap:
Pestilenshis luctens Tegen. ii. Cap:
Huorledis mand skal holde sig/ naar som Pestilenske res
gerer. iii. Cap:

Om Mad oc Driek. iiii. Cap:

Om Søffn. iiii. Cap:

Om Bad. iiii. Cap:

Om Aareladelse. v. Cap:

Lagedom for Pestilenske. vi. Cap:

Bolas armenus, oc Terra sigillata huorledis de beredis,
vi. Cap:

Om siuglige Quindsolck oc Børn. vii. Cap:

Huor til mand skal lucte naar som mand vdgaar aff
Huset. viii. Cap:

Lagedom faar de Rige. ix. Cap:

Er nogen befengt / Huorledis det land forfaris. x.
Capit:

Farlige onde Tegen. xi. Cap:

Huorledis der skal handlis met den som er befengt. xii.
Capit:

Tørster den Siuge. xii. Cap:

Hiertet at styrcke. xii. Cap:

Om Hæffuelse eller Pestilenske Byld. xiii. Cap:

Sorgiffues nogen met Eder. xiiii. Cap:

Om mand redis at mand hæffuer taget sorgiffet til sig.
xv. Cap:

Sorgiffteige Orme oc Dint huorledis de skulle fordriff=
ues. xvi. Cap:

Bides nogen aff en Hugorm. xvii. Cap:

Register.

Eder Koppes sting. xviii. Cap :
Om Bi oc Drynse. xix. Cap :
Widis nogen aff en Kat. xx. Cap :
Widis nogen aff Katter. xxi. Cap :
Om ic fastendis WENNISTE bider nogen. xxii. Cap :
Forgioris nogen aff nogen Quinde. xxiii. Cap :
Dassuer nogen adt forgiffteige raaddet Riød. xxliii.
Capittel.

Ende paa denne Taffle.

Det

Pestilentis Aarsage.

1.

Det første Capittel.

Om Pestilentis aarsage oc begyndelse.

Dad Pestilentze er/oc huorledis den
aff Lagerne bescriffues / er offuen faare
sagt: Du vil ieg tale om Pestilentis aar-
sage som ere tuende. Den første er som
alle naturlige Mestere sige/nogle besyn-
derlige Stierners indflydelse / hvilcke
som Vandet / Jorden oc Lucten forgiffue/ lige som al-
mindelige gierne skeer / naar som Solens oc Maanens
formørkelse skeer / Oc naar som de offuerste Planeter /
Saturnus / Jupiter oc Mars komme tilsammen vdi
Jomfruen eller vdi Tuillinge / oc Herren aff det opfa-
rendis Tegn er samme tid vdi Ofter / oc Maanen er da
befengt met nogen vlycksalighed.

Anden aarsage er ond damp oc røg / som met Lue-
ten beblandet er / som aff Jorden opfaren er aff Hullet/
Graffuer oc Steder / der som forgiftige Diur ligge i/
eller aff den sted huor som døde Menniskens Kroppe off-
uer Jorden wiordede eller vbegraffne ligge / den land
oc vel komme aff den sted som de iordede ligge. Thi
skulde mand haffue en besynderlig sted vden faar huer
Risbsted vnder den obne oc klare Himmel / huor som
mand skulde iorde døde Menniskens kroppe / Huor som
Solen oc Lucten saadan ond damp (vden Menniskens
store skade oc fordærffuelse) kunde fortære. Saadanne
steder haffde Jøderne vdi det gamle Testamente. Ja
i Tydskland oc i Franckerige findis endnu mange saas-
danne steder. Her om scriffuer Doctor Morthen Luther
i denne Bog/om mand maa fly for døden oc Pestilente.

Om Pestilensz is aarsage.

Vor naadige Herre Kongelige Maiestat/haffuer oc her
om ladet vdgaa it almindeligt bud oc befalning / at for
huer Kiøbsted her i Riget skulle vduelgis oc tilskickis en
sted / huor som døde Menniskis kroppe skulle iordis.

Lucten forgiffuis oc aff det Vand / vdi huilcke
dødt Fæ/ Hør / Hamp / oc andre saadanne ting ligge/
som giffue ond luct aff dem / Siffen vdi saadanne Vand
forgiffuis / disligeste oc Fæet som dricke aff samme
Vand.

Lucten forgiffuis oc aff fule Kendestene/aff døde
Hunde/Ratte/Suin/Høns/Køtter/aff Suinemøg/
aff Menniskens mæg / som paa Gaderne oc vdi Stæ-
derne ligger / Vffrigheden skulle haffue god act oc tilsium
at saadan wreenhed bleffue icke lagt paa Gaderne oc vdi
Straderne. Det vaar Israels Børn bødet at de skulde
giøre it hul vdi Jorden / naar som de vilde giøre deris
Wag/oc siden skulle de strabe Jord der paa som wi lese.
Deutro : xxiij.

Hipocrates Læge siger/at Menniskene oc alle Diur
opholdis aff try ting/ som ere : Mad/Drick/oc aff Luct-
ten/ men Lucten er det allsom snariste for alle ting / aff
huilcken wi snarist foruandlis / thi den indragis igien-
nem Lungen/ til Læffuerens brøn / som er : Hiertet/ aff
huilcket alle Legemens leffuende Aander deris opholdel-
se haffue. Inddragis den som reen oc wbesmittet er/ da
vddelis den oc saaledis vdi de andre Lemmer. Men er
den wreen/besmittelig/oc forderffuelig/da vorder Hiert
tet oc alle Legemens aander forgiffne / besmittede oc w-
rene. Thi samtycke alle Læger endrectelige/ at den stø-
ste oc ypperste Aarsage aff denne Siugdom/er ond luct/
huilcket som aff ret Nature er Hiertens Wuen oc Siens-
de. Thi skal mand (om det mueligt er oc see kand) fly-
met det første aff den sted / som ond forgifftig Pestilen-
sis

Om Pestilenshis aarsage.

2.

his luct er / til den sted / huor som god sund oc reen Luct
er / oc huor som Pestilenshe icke haffuer regeret it halffe
Aar tilforn / mand skal en heller for snart komme tilba-
ge igien til den sted aff huileken mand flyde.

Pestilenshe kommer oc stundem aff Aarsens fire tis-
der / som ere : Vinter / Vaar / Sommer oc Høst / naar
som de icke haffue deris skick som dem bør at haffue vdi
fuld / varme / vaar oc tiurt.

Det andet Capittel.

Pestilenshis luctens Tegen.

In disse Tegn kand mand forfare oc vider
at Lucten offte foruandlis / nu regner det / oc
strax skin Solen igien. Naar som Solen skin
oc der gaar for hende en tyck Toge / huileken
hun icke kand fortære / oc Lucten siunis at ve-
re fuld aff Støff. Naar som der skeer stor oc mangfaal-
dig foruandling vdi Lucten paa en dag. Naar som der
vaarer vduaartis paa Menniskens Legeme atskillige
slags Bylder. Naar som de Fugle som van ere at haff-
ue deris bolig oc verelse paa Sletten / forlade deris Rg /
Vinger oc Rede / oc fly op paa Biergene. De de som
haffue deris verelse oc Reder paa Biergene / fly ned paa
Sletten / lige som Gøgen / Starre de giøre / Spurge
haffue serdelis saadan nature / som lærde Mend om dem
scriffue / ieg haffuer oc vdi sandhed det forfaret aff dem
som her paa haffue giffuet act / De naar som Lucten
haffuer veret forgiftelig / at de haffue da søye Spurge
seet.

Pestilenzis Tegen.

Sammeledis oc/naar mand seer at Orme/Mul-
uarper/Jordmus/Hugorme/ Vgler oc andre saadane
ne Diur/krybe oc løbe aff deris boliger oc huler/det er it
Tegn der til/at de fly Jordens forgiftelse. Naar som
de Diur som deris verelse paa Jorden oc vdi Vandet
haffue/ krybe aff Vandet/ eller at de ligge døde hof
Vandet. Naar som det er regn Veder/oc at der da ned
regner frøer/ det er it vist Pestilenzis tegn. Naar som
siuglige Quindfolck icke lattelige føde deris Foster til
Verden/ eller om de/ eller Fosteret døer/ det er oc vist
Pestilenzis tegn. Der ere end mange andre atskillige
tegn til/ aff huilcke mand kand forfare at Lucten er for-
giftelig/ alle her at scriffue vaare forlangt/ thi vil ieg
lade dem fare/ oc her lære/huorledis mand skal holde oc
sticke sig/ naar som Pestilenke regerer/ paa det at hun
icke snarlige skal faa mact offuer en.

Det iij. Capittel.

Huorledis mand skal holde sig naar som
Pestilenke regerer.

MAnd skal haffue sin bolig oc verelse vdi
it Kammer eller Stue/ huilcket som er vel
høngt imellem Gullet oc Løffet/ oc samme
bolig skal vere tør oc icke sygt eller dampac-
tigt. Thi at der er ingen vere oc skadeligere
ting til/ naar som Pestilenke regerer/ end at haffue sin
bolig vdi sygge oc dampactige boliger/ vdi huilcke Luc-
ten kand icke foruandlis oc rensis. De Vinduene aff
samme Kammer oc bolig/ skulle vere imod Norden/ oc
om det haffde nogne imod Synden/ de skulle tilligkis
vel

Ordinanke i Pestilenske Tid.

3.

vel tet/ oc de Bindue som ere vdi Norden / paa it aff dem skal gioris it hul/ saa stort som en Rude er / paa det at den onde Damp kand fare vd. I samme Bolig oc Kåmer skal gioris en god Ild aff Ege træ/ om der er nogen Skorsten i det. Mand skal oc giøre i samme Bolig tre eller fire gange om dagen en god Røg aff velluctendis ting/ lige som aff disse: Paradise træ/ Ambra/ Mastix/ Mayran/ Neglicker/ Canelebarck/ Muskate blomster/ Røgelse / Myrrhe / wild Meyran / Lauerber Røler/ Eneber/ Eneber træ/ Saluie/ Rosemarin/ Lauendel/ Egelsøff/ tør Rude/ maa mand tage aff disse/ huilcke mand kand faa oc bekomme / Oc her aff skal mand legge paa Gløer i en Ildsted / eller i it andet Kar / oc her met røge i samme Bolig / oc dette skal gioris serdelis naar som Regn væder eller Tøge er. Det er oc saare gaat/ at mand legger i samme Kammer eller Stue gode velluctendis grøne eller tørre Vrter / lige som disse ere: Saluie/ Isop/ Lauendel/ Spicanardus/ oc andre saadanne.

Om Sommeren naar som stor hede er / da er det gaat at mand strøer Gulffuet met bladene aff Vintræ/ met Rosen / met Pileløff eller met Akande blad oc Blomster. Det er oc gaat at samme strødde Blad / Løff oc Blomster offuerstencis met Rosen Edicke/ eller met Edicke oc Rosen vand tilsammen blandede. De Fattige som icke haffue Rosen vand/ oc icke formaa at kiøbe det / de skulle tage Akande blomster / eller Rosen/ oc siude dem i Vand / oc lade dem saa kølis / och saa lade Edicke paa dem/ oc dem bruge som lige som offuen faare sagt er om de andre Vrter.

Oc naar som nogen dør aff Pestilenske/ da skal den Stue eller Herbergs vegge rensis/ oc alt andet hues der inde er skuris oc thois / vere sig Bord / Bencke/ Træ

B v

feng/

Ordinancē i Pestilensz Tid.

seng/ Skamle/ thi den onde forgiffte kand giffue sig paa en veg eller vdi en reffue/ eller vdi noget som der inde er/ oc der inde side en lang tid / oc naar som da nogen kommer ind vdi samme Kammer eller Stue som aff Naturen tilbøgelig er til Pestilensz hand befengis strax / her om vil ieg satte nogle sande Historier. Salige Lector Anders Liung / som vaar en aff de første her vdi Riget som for lod Passuens regimente/ oc bleff Sogne Herre vdi Landzkronē i xi. Aar. Oc bleff siden der fra kaldet til Malmø at vere der Sogne Herre / Huor som hand lærde oc predickede Guds ord reent oc purt vdi xiiii. Aar oc hand døde vdi samme Stad / Anno M. D. lv. den xxiiii. dag Nouembris/ Hand sagde for mig oc for mangen erlig Mand / at den tid hand vaar vdi Landzkronē Kloster/ døde en aff Brøderne i samme Kloster aff Pestilensz / it halfft Aar der effter kom en anden Broder i samme Herberge som den anden vaar vd død / oc fant der inde hengendis it Bøste flest som vaar spege/ det tog hand der vd oc aad der aff / oc bleff strax befengt med Pestilensz/ oc døde / saaledis bleffue der siu Brødre døde / som haffde ædt aff Bøstet / om siger bleff mand det vaar / at de som haffde ædt aff samme Bøste bleffue saa befengde/ saa faste de samme Bøste for en Hund/ hand aad det/ oc døde der aff.

Anno Christi M. D. xi. Der vaar en Stad vdi Balland vaar bestoldet/ kom der en stor suar Pestilensz vdi de Tydskes Leyre / oc der døde en Stridz knecht aff Pestilensz / hand haffde it Sengklade paa sig / oc samme Sengklade kom siden til xxv. Stridz knechte/ oc strax de finge samme Sengklade paa dem/ bleffue de befengde med Pestilensz oc døde/ oc der de andre Stridz knechte formerckte/ at de som haffde haffte samme Sengklade vaare bleffne døde/ brende de det. Denne Historia scriffuer

Ordinantie i Pestilenckis Tid.

4

uer Doctor Yodocus Billiſhius i den Bog som hand
haffuer ſcreffuet om Peſtilencke. Oc i ſamme Bog ſcriff-
uer hand oc at der laa it Hiune eller Pude i it Hus huor
ſom Peſtilencke haffde førre regeret i en vraa vdi fem
Aar wtoet oc wrenſet aff forſømmelſe ſkyld/omſier kom
der en ſom rorde ved ſamme Pude eller Hiunde/ oc bleff
befengt/ oc Peſtilencken regerede der paa nylige ſom hun
haffde førre giort. Antonius ſcriffuer Porte. iij. Ti-
tulo. xxiij. Capit: xij. At Anno Chriſti M. ccc. xlviii.
vaar der i Florence Stad en ſtor ſuar Peſtilencke/ oc vdi
ſamme Peſtilencke døde it fattigt Menniske ſom haffde
ligget paa nogle gamle Klude / oc der hand vaar død /
kaſtedis ſamme gamle Klude paa Gaden/ oc der komme
ij. Guin oc rodede (ſom deris art oc nature er) iblant
ſamme gamle Klude / oc de bleffue ſtrar befengde med
Peſtilencke / oc de løbe bort oc igien indtil de nedfulde oc
døde. Thi giøre de aff Flanderen/ Brabant oc Hollant/
diſtigeste de i Schotland ret i det at de ſky ſaadanne for-
giftelige Steder / de lade oc toe oc reñſe alle ting ſom i
ſaadanne Huſſere ved deris Skrubbers/ det er/ ved nog-
le beſonderlige Menniske ſom ſig til ſaadan handel giff-
uet haffue/ oc derfaare tage deris løn / ſom indſat er aff
Offrigheden ſaar deris wmage. Her aff kunde wi ſee
at den forgiftige Peſtilenckis onde forgiftelſe kand len-
ge vere i it wreent Huſſ oc i wreene Klader. Her aff kun-
de wi oc ſee huor ſuarlige at ſomme rige Menniske ſyns
de i det / at naar ſom deris tieniſte Tiunde bliffue ſiuge
(om de end icke haffue vden den Kaaldeſiuge) da ſkius
de de dem vd aff deris Huſ / oc legge dem heden paa de
ſteder ſom andre ere døde / oc da bliffue de forgiffne oc
dø/ huilcke maa vel ſkee de haffde kunde leſſuet vdi man-
ge dage.

Paa

Om Mad oc Dricke.

Paa det at den flyende forgifftige Pestilenke skal icke giffue sig ind vdi nogen reffue eller Dag/ skal mand haffue staaendis i den Stue eller Herberge som de Siunge vdi ligge/ nogle Spande eller Bøtter met lunctet Vand / da giffuer sig den flyende Forgifte ned paa Vandet/ oc Vandet bliffuer til at see lige som der vaare en Taage paa/ eller som Støff vaare der vdi faldet. Om mand vil giøre at forsagde Vand skal veldelige drage Ederet til sig/ da skal mand kaste en Haand eller tho fulde aff Raaberrøg i samme Vand/ oc effter Raaberris storhed. Mand skal oc kaste en gloendis Tegestien/ eller gloendis Jern/ eller Staal i samme Vand/ da drager samme Vand Ederet diff bedre til sig/ Dette skal icke giøris en gang men offte.

Om mand legger wflucter Kalef vdi den Stue eller Herberge/ som den Siunge i ligger/ den drager oc Ederet til sig.

Det iiii. Capittel.

Om Mad oc Dricke.

Brød.

I Et Brød som mand skal æde den stund Pestilenke regerer / det skal vere aff god Ru eller Huede / vel suret/ saltet oc baget. Oc huer tredie dag skal mand haffue (om saa skee kand) ferst nybaget Brød. Om Vintzen skal mand bage i Brødet danskt Commen/ Anis eller oc Coriander/ som er beredt/ saa at den haffuer leget en nat i Edicke/ oc siden tiurt.

Riød.

De Diurs Riød som hente deris føde hart hos Bierg/ huilcke som icke ere forfede eller for maffre/ disse ere serdelis gode at æde aff/ naar som Pestilennen regerer/

rer/ oc de beste aff saadanne Diur ere/ Lam/ vnge Rid/
Kalfue/ aff vilde Diur/ vnge Kaaer/ Harer. Aff Fugle. Fugle.
le/ Høns som karske oc sunde ere / fordi at Høns befens
gis oc offte met Pestilenke / vnge Hane/ Capuner/ A
gerhøns/ Starer/ Solserter/ oc andre saadanne Fugle/
som deris omgengelse oc verelse i Skoffue haffue. Men
deris Induaaler/ Fodder eller Hierner de skulle icke ædis
vdi den tid som Pestilenke regerer. Alle de Fugle som
deris bolig oc Reder haffue paa Vandet/ vere sig Gess/
Ender/ Suane oc andre saadanne/ de forbiudis aff Læ
gerne vdi saadan tid.

Den Fisk som er fangen vdi rindendis Vand / oc Fisk.
skal paa sig haffuer / den maa mand æde vdi denne tid/
lige som ere/ Gedder/ Brasen/ Horst oc andre saadan
ne / disse maa mand siude eller stegte / effter som mand
selff vil/ Men dog loffue Lægerne de som ere stegte mere
end de som ere saadne.

Hvad som beredis aff Melck ronder lattelig / oc Melck.
forderffuer snart en ond Massue/ thi er den icke at bru
ge i saadan tid. Men sur Melck/ eller Oste Valde maa
mand oc bruge.

Man skal ingen gammel raaden Ost æde/ men Ost.
sidst effter mand haffuer ædt eller fuldner giort sit
Maaltid / da maa mand vel æde lit aff en god ferster
Saare eller Gede Ost.

Æg som ere blødsaadne / eller slagne paa Vand Æg.
maa mand æde. Men haarde saadne eller stegte Æg/ el
ler oc det som baget er aff Æg forbiude Lægerne / thi de
stoppe / oc naar som Pestilenke regerer / skulle de ting
brugis som løsen oc Stolgang giøre.

Aff Fruct maa mand æde tørre Blommer/ Per. Fruct.
finger/ Balnødekierner som noget stund haffue ligget i
Edicke/ de loffuis serdelis vdi denne tid. Mand maa oc
vel

Om Mad oc Drick.

vel iblant met æde Haselnødder / Ribes / mørste Eble /
saadne Pærer / Quær / Om Vinteren maa mand brugs
ge / Mandele / Figen / Rosiner / Cappers oliuer / Pome-
ranser.

Yngen fruct skal afftagis aff Trøerne Narle om
Morgenen / den stund end nogen taage er paa dem,

Kaal.

Kaal giort aff Persilies vrt oc Rødder / aff Bo-
ras / Spinas / Bede / Wilder / Surer / eller aff Roer
maa mand æde. Men Rabuskaal er vsund vdi saaden
tid / mand maa bruge Mandelemelck / oc Erthesaad vdi
denne tid.

Belling.

Bvg velling / Haffre velling / eller velling aff Ri-
sengryn / met Edicke sur giort / maa mand æde.

Senip.

De men saa er at Læffueren hedmis aff Senip /
da er det icke gaat at mand bruger den. Men met disse
Vrter maa mand rede oc forbedre sin Mad met / som
ere: Ingefær / Canelebarck / Saffran. Eller mand maa
bruge dette efftersølgendis / huilcket saaledis skal bere-
dis:

Cinnamomum.

Macis.

Cardamomum.

Zinzeber.

Cuminum.

Rosa rubea.

Sandalum.

Crocus.

Mad skal tage Canelebarck it Lode / Mustates
blommer it halfft Lode / Cardamomer it Quintin / In-
gefær try quintin / Spisekommen it lode / røde tørre Ro-
sen / Anis / rød oc gul Saffran / aff huert it halfft quin-
tin / disse skulle stødis til Puluer / De naar som mand her
aff bruge vil / da skal mand lade Vin der paa / oc brus-
ge det vdi den sted som mand er van at bruge Senip.
Mad maa oc vel tage her Sucker til saa meget som
mand self vil.

Om Sommeren naar som stor hede er / da skal
mand icke bruge hede Vrter.

Edicke.

Det er gaat oc nytteligt / at mand bruger Edicke
vdi alle Rætter som kaagis.

Lager.

Lagerne forbiude oc at mand skal icke bruge mange atskillige Ratter / naar som Pestilence regerer. Thi lige som Drekisod / oc Kalkfuekisod / kunde icke vel til lige siendis i en Gryde saaledis kunde icke heller mange haande slags Ratter vel fordoffuis eller sortaris i en Massue / Men raadne oc forderffuis / huor aff atskillige Siugdomme komme / oc serdelis om mand ader Kisod oc Sift tilsammen offuer it Maaltid.

Mange ratter.

De som ere vane vid Dll / de skulle dricke gaat gammelt Dll / huilket som icke er forsterckt / de maa oc henge i deris Dll / Holhurt / aff somme S. Elline vrt kaldet. Eller oc stotte Lauerber.

Om Driek.

Enula campana.
Bacca lauri.

De som ere opuande met Vin / de maa dricke god klar huid Vin / som er blandet met saadet Vand / eller de maa blande dem met Rosen vand / eller met Endiuie vand om Sommeren / oc om Vinteren met Cardabenedicte Vand. All offuerflodig driek skal styres / om Sommeren skal mand dricke den driek som koler / oc om Vinteren den som varmer.

I denne tid skal mand dricke den Vin som er tilgiort met Saluie / Eneber / Holhurt / Bethonie. Men gammelt Golek de skulle gierne dricke den Vin som er tilgiort met Malurt.

De som ere befengde skulle aldelis ingen Vin dricke / vden alleniste den / huilken som de tage til dem met nogen besynderlig Lagedom. Malmesie / Elarete / Misod / Brendeuin / oc anden saadan heder oc sterck driek de skulle icke brugis i denne tid / Thi at de hedme Blodet / oc naar som det er hedt / kand det lattelige befengis.

Vander huor i mand skal kaage Maden / det skal vere ferstet Kildevand / som vdspringer vnder den klare Himmel.

Vand.

Efter

Om Mad oc Drick.

Søffn.

Effter Middags Maaltid/ skal mand icke nedlegge sig til søffns / thi aff saadan søffn worde alle Lemmer tunge/ mand faar der aff Hoffuetuerck/ den Raalde sius ge/ oc Madens lyst forgaar. Men vil mand nu søffue da maa mand sidde rette offuer ende / oc søffue en liden stund. Om Aftenen effter Aftens Maaltid skal mand icke fortilige nedlegge sig til Søffns/ før end to eller tre Timer ere forløbne. Siu timer er en ret naturlig Søffns/ huad som mand der offuer søffuer det kommer Mennisket til skade.

Sued.

Skeer det ocsaa/ at mand sueder i Søffnen/ eller om Natten/ da skal mand vel stryge Sueden aff sig med it rent Linflade.

Arbeyde.

Strax effter Maaltidet skal mand icke Arbejde/ thi her aff forhindris fordøffuelsen i Massuen/ oc føden faar icke hendis rette naturlige gang i de Arer som den skulde/ Læffueren/ Wiltten/ oc Nyrrerne forstoppis/ huor aff store oc suare Siugdomme komme. Men de som ere opuand aff Barndom til arbejde/ de vnder tagis aff denne Regel.

Bad.

At bade i denne tid forbiudis aff Lægerne/ thi aff Suedebad gløris Hiertet siuge/ oc mand bliffuer mactsløs/ oc tørster effter Badet/ oc bader mand lenge/ da beredis vadsken til at rønde. Men huo som vaner til at bade/ hand maa bade en liden stund/ oc icke i stor hede/ paa det at Suedhullerne skulde icke forstoppis/ huor aff meget ont kand komme/ naar som vadsken vdi hannem rønder / som mand vel kand see vdi en Mæg hob/ io tetsere hand ligger tilsammen lagt / io mere hand rønder. De en time før mand gaar ind i Badet/ skal mand tage til sig it Quintin aff Galeni / eller aff Andromachi Therragelse/ eller oc Metridatum, eller aff Electuario Liberantis, om Vinteren med en Skæ fuld aff Vin. Se om

Theriac.
Metridatum.
Electuarium.
Liberantis.

Om Stolegang.

7.

om Sommeren met Rosen vand aff Surer / eller met Scabiose vand / eller met Vand aff Hiertens fryd / eller oc met Vin edicke. Ingen tid skal mand bade met en fuld Rasse / men naar som Waden er fuld nar fordoffuet eller fortæret. At bade fastendis er allsombest. Disligeste skal mand oc vel smorie oc gnide sig allesteder i Badet met Olie aff Chamilleblommer eller oc met Vin / da obnis Suede hullerne / oc den onde vadske giffuer sig vd. Det er oc saare gaat at mand gnider Fodderne vnderneden til met Salt oc Edicke. Oc effter at mand vdgaar aff Badet skal mand sig nedlegge / oc saa atter suedis.

Oleum Chamomille.

Huer dag skal mand vddriffue Legemens offuerflodighed oc wreenhed ved Stolgen. Mand skal oc icke heller forlænge holde sit Vand. Oc om Stolgen vil icke komme aff sig self / da skal mand bruge til dem som ere vande til Elistere sacce Elistere / som giorde ere aff Violer / aff den Ratteost Althea / oc aff Bjørnefleffuers vrt / met Lissebons olie. Eller mand maa bruge aff de Piller som kaldis Pestilentziales, oc de findis berede i Apoteken. De fattige mae bruge / Tappe huilcke de skulle stinge bag ind / som ere giorde / aff Alun / aff huid Sebe / aff Glest / aff en Bedderod.

Stolgang.

Viola.

Altea.

Branca ursina.

Oleum oliuarum.

Mand skal oc vel vaacte sig for hastighed / vrede / fortørnelse / sorg / angst / bedrøffuelse / fryet / forfærdelse etc. Mand skal vere latfindig / oc glade sig met sine Venner / oc bruge Sang / Harpeleg / Trompe / Pibe / oc andre saadanne Leg oc lystighed.

Effterdi at naturens leg oc legemlig samquem / som Mand oc Hustru bedriffue tilsammen / gioris icke alleniste alle Lemmer skrobelige / men ved den gierning vdforis oc Liffens aand / thi er det raadeligt / at mand bruger den maadelig.

Legemlig samquem.

Om Aareladelse.
Det v. Capittel.

Om Aareladelse.

Er som mand det føler / at det stinger
aldermest / vere sig bag i Ørnene / vnder Ar-
mene / eller vdi Røerne der vil forgiftelsen
sig sætte oc vdbryde. Thi naar som Hier-
nen røris oc befengis aff forgiftelsen / driff-
uer Hiernen den fra sig bag Ørnene. Hiertet vnder
Armene. Leffueren i Røerne. Thi skal mand met Aa-
reladelse saaledis handle som her effterfølger.

Hiernen.
Hiertet.
Leffueren.

Er mand hoffuen i Halsen / eller bag Ørnene /
oc samme Wenniske er offuer xiiij. Aar gammelt / da
skal mand lade sta Hoffuet aaren offuen i Albukrogen /
eller imellem Tømmelfingeren oc Pegefingeren / it Fin-
gers bred neden faare paa samme side / som mand be-
fengdt er / oc i saadan tid skal mand icke ansee eller acte /
om Waanen er i it gaat eller i it ont Tegen / om hand
er ny eller gammel / om det er aarle eller silde.

Hals.
Ørn.

Er Heffuelsen vnder Armhullerne / da skal mand
lade sta Medianen eller en gren aff hende / imellem Peg-
efingeren oc den lange Finger paa samme side som
Heffuelsen er.

Siden.

Er Heffuelsen nedre paa siden / eller der hos / da
skal mand sta Leffuer Aaaren / eller Basilicam / eller en
gren aff den ved den lille Finger.

Røen.

Huileken som hoffuen er vdi Røen / eller der ne-
den faare / hand skal lade den Aare som heder Saphena /
oc den er neden ved Ankelen inden paa foden.

Vdi begge Rø-
rer.

Er Heffuelsen i begge røre / da skal mand lade paa
den høyre Side / oc icke paa den venstre / paa det at fors-
giftelsen land dragis fra Hiertet.

Huile

Huileken som frycter sig at haffue Pestilenke / oc Ingen tegen.
haffuer dog ingen visse Tegn / hand skal lade sla Me-
dianen / oc er det om Vaaren eller om Sommeren / da
skal hand lade sig paa den høyre Side / oc om Vinteren
paa den venstre. Mand skal acte i Aareladelse / at mand
drager det forgifftige Blod fra Hiertet / oc icke til / der
faare huer som haffuen er vdi fire Røre / oc lader no-
gen Aare sla paa Armene / hand kommer vdi stor
fare.

Haffuer nogen Aareladet sig / før end hand sol-
de nogen Hæffuelse / oc om nogen hæffuelse gaffue sig til-
kiende effter mand haffuer Aareladt / da skal mand strax
lade sla en Aare igien / paa samme side som Hæffuel-
sen sig tilkiende giffuer.

Siuglige Quindfolck som ere begaffuede met
Foster / skulle icke Aareladis / før end fire eller fem Maas-
nede effter at de ere bleffne siuglige / der effter maa de
Aareladis / oc giffuis Lægedom lige som andre der ere
befengde. Mand skal sætte dem Kopper i den sted som
de skulle Aareladis / oc hugge hul paa steden. Mand
maa oc sætte Kopper paa vngs oc spæde Børn / om de
ere offuer try eller fire Aar gamle / men der skulle ingen
hul huggis. De som aldelis siuge skrøbelige oc mactløse
ere / de skulle icke Aareladis / Der som saa skeer / Da vor-
de de end siugere oc aldelis mactløse. De som i xxiij. ti-
mer haffue veret befengde / oc der paa soffuet / De skul-
le icke heller Aareladis / Thi naturen haffuer da dref-
uit forgifftisen til en sted / De er stadfest / De om de Aa-
reladis / da vdløber det gode Blod oc det onde forgiffti-
ge Blod bliffuer inde igien.

Siuglige
Quinder.

Spæde Børn

Skrøbelig oc
mactløs.

Befengt oc
Soffnet.

Før den som icke maa Aareladis. Den som icke
maa Aareladis / hand skal lade sætte sig Kopper / Burde per.
hannē at sla Høffuet aaren / da skal hand lade sætte Kopp-

Lægedom for Pestilenke.

per bag vdi Naeken. For Median paa Skulderne. For
Læffuer aaren paa Lenderne. Paa Knæene for den Na-
re som sider vnder Ankelen.

Det vj. Capittel.

Lægedom for Pestilenke.

Eg vil her først sætte oc bescriffue nog-
le Lægedomme som her i vore Land vaare /
Huileke visselige Mennisten besterme for
Pestilenke / oc fattige mæe bruge dem som
icke formaa oc kiope fremmede vdlendiste
dyrebare Lægedomme.

Angelica.

Angelice rod i Edicke lagt oc it stycke aff den vdi
Munden baaret / distigeste oc it stycke lagt i en Lin klud
oc der til luctet / bestermer Mennisten for Pestilenke.
Eller mand maa støde den til Puluer / oc strø lit aff sam-
me Puluer paa it stycke Brød som bløt er vdi Edicke / oc
det saa æde.

*Experimen-
+ m.*

Er nogen befengt met Pestilenshis Raalde siuge /
eller met Suedesot / eller Rosen siuge. Hand skal tage
it halff quintin aff Angelica rod smaat støt til Puluer /
oc it quintin ret god Therragelse. Men haffuer mand
icke Therragelsen / da skal mand tage it halff quintin
aff Angelice rod / oc try lodt vand som brent er aff An-
gelice rod. Haffuer mand icke Angelice vand / da maa
mand dricke det met Vin. Oc legge sig saa ned til at
suedis / da bestermis hand aff saaresagde siuger. Denne
Lægedom er viss oc offte forsøgt.

Aaron.

Mand maa tage Aarens Vrt / huileken aff sam-
me Munkesands vrt kaldis / Rod eller frø / Huileket
som mand aff denne vrt bekomme kand / er hun først oc
grøn /

Lægedom for Pestilenke.

9.

*Experiment
Hermin*

grøn / da skal hun vel stedis / Oc Ofen vdkrystis vel met
Edicke / saa skal mand tage aff samme vdkryste Vess iiii.
lodt / Theragelse it quintin / Disse skulle blendis vel til-
sammen / oc giøris luncet / oc saa drickis / oc der effter
skal mand sig nedlegge oc der paa suedis / da vddriffuis
forgiftelsen. Denne Lægedom er viss oc offte forsøgt.
Haffuer mand icke Theragelsen / da maa mand allige-
uel dricke Ofen met Edicken / da vddriffuis forgiftelsen
neden vd ved Stolgangen.

Betonica.

Bethonie støt til Puluer met Sucker blandet oc
ædt / er god for Forgiftelse / oc for Hoffuetuerck / som
mand almindelig gierne faar / naar som Pestilenke re-
gerer. Eller mand maa dricke om Morgen en fastendis
it halffte quintin met en drick Vin / eller met Vand som
brent er aff Bithonie.

Gentiana,
Zinzeber.
Ruta.

It quintin Enzian met lit Ingefær oc tør Rude
eil Puluer støtte / oc Arle om Morgen en met en drick
Vin drucket / bestermer Mennisten for all Eder oc Pes-
tilenke.

Enzian skaaren i stycker / oc en nat lagt i Edicke /
oc om Morgen en it stycke til sig taget / oc it stycke holdet
for Munden / bestermer Mennisten for Pestilenke oc
for Pestilenshis onde luct.

Semen libystici.

It quintin Loestilcke frø oc it quintin Theragelse
tilsammen blandede / oc det til sig taget met iij. eller iiii.
Skeder fulde aff Vin oc Edicke tilsammen blandede / oc
førre lit luncet giort oc sig nedlagt oc der paa suedet / vd-
driffuer veldelig Pestilensken.

Bacce lauri.

Tu eller try Lauerber Arle om Morgen en fasten-
dis ædne de ere gode / thi de styrcke Hiertet / disligeste den
kaalde Massue / oc Hiernen bestermer Mennisten for
den onde Pestilenshis luct.

E iij

It

Lægedom for Pestilente.

Astrantium.

Imperatoria.

It stycke eller tu aff Røster vrt om Morgen
fastendis ædt met Salt / styrcker den kaalde slimættige
Massue / oc bestermer Mennisten for Pestilentis on-
de luct.

Er nogen befengt met Pestilente / hand skal tage
it quintin eller lit mere aff Røster vrt som er stot til Pul-
uer / oc det skal mand dricke met en driek varm Vin / el-
ler met it aff de brende Vand / om huilcke her offuens
saare sagt er. Haffuer mand Theragelse / da skal den
tagis der til.

Aristologia.

Myrrha.

Castoreum.

Eller mand maa tage Hulurt / rød Myrrhe / Bi-
berget / aff huert it quintin / oc stode dem til Puluer /
disse skulle stedis vdi hvid Vin / oc vdi helfften saa me-
get Edicke som Vinen er / Her skal mand dricke en god
driek den stund det end varmt er / oc sig nedlegge oc der
paa suedis.

Scabiosa.

Er nogen befengt met Pestilente / hand skal tage
Scabiosam den stund hun ferst oc grøn er met rod oc alt
oc stode den met Edicke / oc kryste den igiennem en Klud /
oc tage her til it quintin Theragelse / oc dricke denne Læ-
gedom. Der effter skal mand dricke i ni dage Vand som
brent er aff denne Røt / eller oc Vand huor i denne Røt
er saaden. Men om mand kand icke saa denne Røt den
stund hun er ferst oc grøn / da maa mand stode den tør
til Puluer / oc dricke saa it halff lodt aff hende met Vin
oc Edicke som denne Røt er saaden i / oc denne Lægedom
oc Driek er serdelis god til den som Pestilente haffuer
taget met hede.

Ruta.

Grana Iuniperi.

Enula campana.

Eller mand maa tage tør Rude / Eneber / Holhure
Valnode kierner ren skaleder / lige meget aff huert / disse
skulle stedis tillsammans met Rosen Edicke / mand maa oc
vel tage her til noget Rosen Honnig / her aff skal mand
tage om Morgen en Skæ fuld / oc da bestermis mand
den dag for Pestilente.

Men

Lægedom for Pestilenke.

10.

Men er nogen befengt met Pestilenke/da skal mand tage Osen aff Rude tu lodt / oc it quintin Theragelse/ disse skulle blandis tilsammen/ oc lunctet gioris/ oc siden drickis / der effter skal mand sig nedlegge oc der paa suedis. Oc aff denne Lægedom skal mand giffue den Siuge tre gange inden fire tiue timer. Met forscreffne Lægedom ere mange hiulpne oc ere fride for Pestilenke. Om mand siuder Rude oc Rude frø vdi Vin/ oc dricker den / da haffuer hand den samme dygd som forscreffne Lægedom haffuer.

Rusa.

Seminis Rata.

Ser eller siu blad aff Surer/rene toffne/den stund de ferske oc grøne ere/ oc adt/er en god Lægedom for Pestilenke. Men om mand kand icke faa den grøne oc ferske/ da maa mand tage de som tiurde ere/ oc dem sonder gnide eller støde / oc tage der tillige meget Sucker som Surerne ere/ oc disse tilsammen blende/ saa bliffuer det it laasteligt Puluer til at bruge for Pestilensis onde forgiftige luct. De som ere komne til derislaue Alder/ de skulle tage her aff it quintin/ oc vnge Børn noget mindre. Denne Lægedom maa huer mand bruge/ vere sig Børn/ eller siuglige Quindfolk.

Acetosa

Vand aff Surer brent/ oc det drucket/bestemmer oc for Pestilenke.

Aqua acetosa.

Er nogen befengt met Pestilenke/hand skal tage frøet aff Surer it quintin støt til Puluer / oc it quintin Theragelse/disse skulle blandis tilsammen / denne Lægedom skal mand dricke met Sure vand / eller met Scabiose vand / oc saa sig nedlegge oc der paa suedis.

Osen aff Tormentilla drucket met Vin/vddriffuer all Eder oc forgift aff Wrennisten / vere sig kommen aff Pestilenke eller aff andet.

Tormentilla.

Er nogen befengt met Pestilenke/eller met nogen anden forgiftelig Siuge / oc om hand icke kand faa oc

E iiii

becom

Lægedom for Pestilente.

bekomme Osen aff Tormentilla / da skal mand tage it quintin Tormentille rod støt til Puluer / oc den dricke met en Driek lunctet Vin / Mand maa oc tage her til it quintin Theragelse / om mand kand den faa oc bekomme.

Tormentille Røt oc Rod vdi Vin saaden oc drucktet gjør det samme. Oc om mand tager it quintin Theragelse her til / oc dricker den met forsagde Vin / oc legger sig ned / oc der paa suedis / da vddriffuis all Eder oc Forgiffte / Denne samme Lægedom er offte forsøgt.

Grøn oc fersk Malurt om Morgenen fastendis ædt / eller oc Vand aff hende brent / oc drucktet / bestermer Mennisken for Pestilentis onde luct.

Malurte Knopper eller Blomster / besprengde met Salt oc nedslagede / besterme oc Mennisken for Pestilente.

Femten Eneber aarle om morgenen fastendis aadne / oc der til Kiernen aff en Valnød / som haffuer legget i Edicke / om mand den haffuer / loffuis saare for Pestilentis onde luct.

Mand maa tage en Løg / oc vdhule hannem / saa at mand kand lade i hannem it quintin ged gammel Theragelse / eller saa meget som en Haselnød kand vere / saa skal Hullet tilstoppis igien met noget aff det som vdhulet er / oc suobis i vaade Blaar / oc sættis i hed Aske / eller Ildmørre / oc Hullet skal vendis op at / paa det at Theragelsen skal icke løbe vd / Oc naar som Løgen stegter oc blød er / skal hand vel stødis i en Mortere / oc der paa ladis fire eller fem Skede fulde aff god Vin Edicke foye varmt giort / Disse skulle vel gnidis tilsammen met Stoderen / oc siden frystis igiennem en lin Klud / da bliffuer det som er vdfryst it sort Vand / det skal vermis
igien /

Abfinchium.

Grana Iuniperi.

Cepa.

Lægedom for Pestilente.

II.

igien/ oc saa drickis aff den som er befengt / oc skal ned-
leggis oc suedis / da frelsis hand næst Guds hielp aff
denne Sot oc brect. Men kand mand haffue Vand aff
Surer/eller aff Scabiosa/ da er det bedre end Edicke.

Egelsøff som vaarne ere paa Sommer Tenen/
eller Quist tiurde/oc støtte til puluer/met Sucker blan-
dede/ oc ædne/de ere saare gode for Pestilente/de kunde
icke nock loffuis / fordi at de driffue den onde vadske aff
Legemet.

Mand maa tørre Rudeblad oc tage it lodt aff dem/
Eneber oc Figen aff huert it halt lodt/Balnøde kierner
rene skaledet tu lodt/god Edicke fire lodt/Disse skulle stø-
dis tilsammen / oc her aff skal mand tage noget til sig
om Morgen en/for end mand gaar i Lucten. Somme
tage lige meget aff huert/oc handle der met som sagt er.
Andre fryste denne Lægedom igiennem en Klud/oc lade
det vdi it Glas/ oc sætte det vdi nogle dage mod Solen/
oc naar som de ville tage her aff noget til dem / da tage
de aarle om Morgen en Skæ fuld.

Folia Ruta.
Grana Iuniperi.
Nux.

It stycke aff en Suomp vaadgiort vdi forseress-
ne Lægedom/ oc den holdet for Næsen / oc til den luctet/
bestermer Menniskan for Pestilentis onde luct.

Mand maa tage Rude/ Knopperne aff Malurt/
Saluie/Figen/ huid Senip/oc Balnøder kierner/lige
meget aff huert/ Disse skulle stødis tilsammen met god
Rosen Edicke/eller met anden god sterck Edicke/ saa at
det vorder som it Electuarium, Her aff skal mand ta-
ge til sig aarle om Morgen en sa meget som en søye
Balnød.

Ruta.
Absinthium.
Salvia.
Erica.
Nuclei Iuglandis.

Eller mand maa støde tiue Rudeblad oc tu Bal-
nøder kierner tilsammen met lie Salt/oc æde her aff.

Lægedom for Pestilenke.

Tage to Balnoder tu Figen til it gammelte Menniske / helfften saa meget til it yngt Menniske met Salt edne / loffuis oc saare.

Bolas Armenus.

Eller mand maa tage Boli Armeni, som berede er it quintin / Rosen vand fire lodt / Vin edicke tu lodt / disse skulle røris tilsammen / oc giøris lit varmt / oc skal giffuis den som er befengt / om hand kaster det op / Da skal hand skolle sin Mund / oc tage det anden gang til sig lige som forserffuet staar / distigeste tredie gang / Dette skal brugis indtil den Siuge beholder det hos sig / beholder hand det hos sig / da er Hiertet icke forgiffuet.

Bolas Armenus.

Bolas Armenus, oc Terra sigillata, brugis offte i Lægedommen / Thi vil ieg her lare / huorledis de skulle rettelige beredis / for end de skulle brugis vdi Lægedom. Mand skal tage it aff disse / huilcket aff dem som mand vil bruge oc stode det til Puluer / oc toe det saa vdi den beste Vin som mand kand saa / haffuer mand icke Vin / da maa mand tage Rosen vand / Sure vand / Malurte vand / eller huilcket som mand aff disse kand saa / oc naar som det saa thoet er / oc er siunctet ned til Bonden vdi igien / saa skal mand lade Vinen eller Vandet løbe der fra / oc lade det siden tørris. Saaledis skal mand her met handle tre eller fire gange / siden skal det stedis smaat igien oc beuaris vel. Hus som vil bruge her aff allene vden nogle andre Brter / oc om hand er aff hed nature / da skal hand tage it quintin her aff met god Edicke / Rosen vand / eller Sure vand / oc met lit Vin. Er hand aff kaald nature / da skal hand tage det met Vin allene. Saa tide oc offte som mand vil bruge Bolas,

Om siuglige Quindfolck.

12.

las, eller Terram sigillatam, vdi Lægedom / da skulle de vere tilgiorde oc beredde som sagt er.

Mand maa tage Angelice rod tu lodt / Tormen-
tillam / Holhurt oc Diptan / aff huert it lodt / Bolas Ar-
menus, try lodt / disse skulle stedis til Puluer oc blandis
met lige megen god Theragelse / om mand fand den be-
komme / her aff skal mand giffue it quintin lige som før-
re om andre Lægedomme sagt er.

Angelica.
Tormentilla.
Enula.
Diptamus.
Bolas armenus.

Det vij. Capittel.

Om siuglige Quindfolck oc Børn.

Svar som Pestilenke regerer / da regerer
hun offuer de siuglige Quindfolck som ere
begaffuede aff Gud met Foster / Oc offuer
vnge oc spæde Børn / Huilcke som icke kun-
de bruge nogen sterck Lægedom vden deris
skade oc forderffuelse / Paa det de skulle icke forladis / vil
ieg her sætte nogle Lægedomme som de bruge mue vden
all skade oc fare.

Er nogen Quindis persone siuglig met Foster /
da maa hun æde it stycke stege Brød som haffuer ligget
vdi Vin edicke / mand maa oc giffue vnge Børn der aff
fastendis.

Eller hun maa æde Valnøde kierner som haffue
ligget vdi Vin edicke.

Hun maa æde fastendis Quesourte rod / eller Pim-
pinelle Rod som er indspiltet. Radix Pimpinellæ.

Om Sommeren maa hun bruge Scabiose blad /
Surer oc Rude / met nogen Vin edicke. Folia Scabiose.
Aetose.

Om Vinteren maa mand tage Figen / Tor-
mentilla / Pomerangier skaler / Valnøde kierner / oc
Rude / Cortex malianrij.

Rutæ.
Carica.
Tormentilla.

Om siuglige Quindsolet.

Rude/ Disse skulle stedis tilfammen/ oc gioris her aff it Electuarium met Honnig oc Salt/ her aff skal hun tage til sig om Morgen en saa meget som en god stor Haselnød kand vere.

Succinum.

Ynge oc spæde diendis Børn/dem maa mand giffue tredie delen aff it quintin/huid Ræff eller huid Brendesten/met vand aff Surer/eller met Melck.

Cortex Mali.
Arantij.

Eller mand maa giffue dem tredie delen aff it quintin Pomeranke skaler.

Eller mand maa giffue det Bolas som er beret som offuenfaare lart er.

Cortex mali.
Arantij.
Cornu Cerui.
Succinum.
Monocerotis.

Eller mand maa tage/ Skalerne aff Pomerankiers Eble/brent Hiorte horn/ Huid Ræff eller Brendesten / aff huert halff andet quintin / Enhornig it halffte lodt/ disse skulle stedis til Puluer/her aff skal mand giffue dem tredie delen aff it quintin/oc det saa nedlegge at det kand suedis.

Aqua Fumi.
Terre.

Mand maa oc giffue de Børn som ere yngre end siu Aar/Jordregis vrtis vand/eller to eller tre Skeder fulde aff Angelice vand/ oc om de haffue stor Hede/ da maa mand lade vdi samme Vand saa meget Campher som it Byg korn veyer. Mand maa oc vel giffue dem Rosen vand/ Sure vand/ Jorbere vand/ Men ingen Vin skal mand giffue dem. Børn som ere tolf Aar/dem maa mand giffue it halffte quintin Theragelse met Jordregis vrtis vand.

Det viij. Capittel.

Hvor til mand skal lucte naar som mand
vdgaar aff Huset.

Mand

MAnd skal icke vdgaa om Morgen/ for end mand haffuer taget nogen aff for- screffne Lægedomme til sig / Oc naar som mand vil vdgaa/da skal mand bruge en aff disse effterfølgendis Lægedomme.

Mand maa holde vdi Munden it stycke Løstiske Radix Libistici. rod/ distigiste och saa lucte til den.

Eller mand maa bruge it stycke aff Valeriane rod/ Radix Valeriane. lige som her faare sagt er.

Eller mand man holde vdi Munden it stycke Ses Zeduaris. defer / Mand skal oc om Morgen en æde aff den fastendis.

Eller mand maa tage Rude blad / oc Knopperne aff Malurte/ lige meget aff huert/ lit Meyran/ Sedes fer it halt quintin/ Angelice rod /it quintin. Alle disse skulle skæris smaa / oc bindis vdi en ren lin Klud/ oc den skal leggis vdi blød/ vdi god sterck Edicke / oc siden skal den leggis vdi en liden Bøsse som er suaret aff Eneber træ/ den skal bæris vdi Haanden/ oc der til luctis.

At mand lucter om Vinteren til Biber gel/ loffuis faare.

De andre Lægedomme/til huilcke mand skal lucte/ de ere offuenfaare bescreffne vdi atskillige steder.

Vdi Apoteken findis til kiøbs nogle besynderlige Eble/ gjorde aff atskillige velluctendis Vrter oc Gummer/ De maa de Rige kiøbe/ oc lucte til dem/ om de icke fornøvis met forscreffne.

Det ix. Capittel.

Lægedom for de Rige.

Her

Lægedom for de Rige.

DER vil ieg sætte oc bescriffue nogle Lægedomme for de Rige oc formuendis / som icke ville lade dem nøye met forscreffne simple oc enfaaldige Lægedomme / som her vdi vore Land vaare / huilcke huer mand met en ringe ting oc bekaastning land bekomme. Disse Lægedomme maa mand bruge baade til foruaring / at mand skal icke bliffue befengt / disligeste oc om nogen befengis at bortdriffue Forgifft met. Disse maa de selff giøre / eller oc lade dem berede vdi Apoteken saaledis som her nu effterfølger.

Om Morgen en for end mand gaar vd vdi Luceten / skal mand tage til sig to eller tre Pestilenke Piller. Thi de purgere sactelig oc langsommelig / styrcke alle Lemmer / beskerme for Forgifft / oc lade icke vadsken raadne / oc disse Piller giøris saaledis.

Aloes citrini.
Myrrha.
Crocus.

Mand skal tage Aloes Citrini it halfft lodt / Myrrhe / Saffran / aff huert it quintin / disse skulle stedis oc her aff skal giøris Piller / met den beste Vin som mand kand faa. Somme tage her til lige saa meget Bolas / som de haffue Aloes / oc noget Mastix.

Aloes.
Gummi Armoniaci.
Crocus.

Eller mand maa giøre samme Piller saaledis. Mand skal tage Aloes it halfft lodt / Gummi Armoniaci, oc it halfft lodt / Saffran it quintin / disse skulle stedis til smaat Puluer / oc her aff giøris en god Dey met god Vin / oc saa her aff giøris Piller / huer saa stor som en føyne Ere / her aff skal mand tage til sig it Quintin.

Aloes.
Myrrha.
Crocus.
Mastix.

Andre de giøre disse Piller saaledis. De tage Aloes stot til Puluer try Quintin / Myrrhe / Saffran / Mastix / aff huert it quintin. Her aff giøre de Piller met Vin som sage er. Aff disse skal mand tage huer dag naar som Pestilenke regerer sin eller vte / oc den som er befengt /

Lægedom for de Rige.

14.

befengt / skal tage it quintin met det snariste. Disse Piller ere saare gode / Thi Aloe vddrager all vnaturlig vadske / Saffran styrcker Hiertet / oc gior gaat Blod. Myrrha renser Hoffuedet / oc beuarer det gantske Legeme / at intet skal der vdi forfuldis / Mastix renser Maffuen aff all slimhed.

Denne er oc viss oc forfaren Lægedom / mand skal tage til sig Arle om Morgen en it quintin Theriaca Andromachi. Andromachi / om Sommeren met Rosen vand / eller met Sure vand. Oc om Vinteren met Vin som blans det er met Scabiose vand / eller met Carde benedict vand / eller met vand aff Hiertens fryd / oc her paa skal mand faste vdi sex eller siu Timer. Denne Lægedom maa oc giffuis met Angelice vand / lige som for er sagt.

Metridatum saaledis bruget som om Therragelsen sagt er / er oc en viss oc forfaren Lægedom. Men vnge Menniske skal mand icke giffue mere end it halffte quintin / aff disse tuende forscreffne Lægedomme.

Eller mand maa tage Aloes tu lodt / Myrrhe / Saffran / aff huert it halffte lodt / Agarici preparati, Rhabarbarum, aff huert it quintin / Sandel rød oc gul / Røde Rosen / Corril / aff huert it quintin / Diptan / Engian / Zedesar / Tormentilla / aff huert it quintin / her aff skal gioris Piller met Syrupe / Acetositatis Citri, saa store at tre aff dem veye it Quintin. Aff disse Piller skal mand tage en om Aftenen naar mand vil gaa til Sengs / til en beuaring imod Pestilente / oc den som er befengt / skal tage tre aff dem met det snariste.

Denne er oc en faastelig dyrebare Lægedom / huilken Keyser Maximilianus pleyde at bruge / den styrcker Hiertet / oc beskermer Mennisket for forgiffelse.

Oc

Theriaca Andromachi.

Metridatum.

Aloes.

Myrrha.

Agaricus.

Rhabarbarum.

Sandalum.

Rosa purpurea.

Corrallus.

Diptanum.

Gentiana.

Zeduarium.

Tormentilla.

Lægedom for de Rige.

De er nogen befengt med Pestilence/da vddriffuis den/ om hun brugis vdi tide / for end Ederet tager offuer haanden / som er inden tolf timer / De skal saaledis giøris.

Mand skal tage it nyt giørt Eg / oc giøre it lidet hul der offuen i / oc lade det huide løbe vd / siden skal Eg get fyldis fuldt aff wstet Saffran / oc hullet skal lyckis igien met en Skal aff it andet Eg / Saa skal det stegis langsommelig / indtil Skalen bliffuer sortactigt / Dog skal mand vel tilsee / at det icke forbrendis / Siden skal det stød is smaat i en Mortere / met Skal oc alt / indtil Skalen intet mere kiendis / Saa skal mand tage saa meget huid Senip som Egget veyer met Saffran / oc smaat stot til Puluer. Der effter skal mand tage Diptanum, Tormentillam it halff quintin aff huert / Nucis vomica, aff somme Trane syen kaldet / De skulle filis smaa met en Fil / thi de lade dem icke stød is smaa / it quintin / Angelice rod it halff Lodt / Quesfurt / aff somme Backe rod kaldet it quintin / Bedeser halff andet quintin / Campher it quintin / Alle disse skulle stød is til puluer. Siden skal mand tage saa megen god Theras gelse / som alt dette forscreffne veyer / oc skulle blandis tilhaabe / oc stød is vel tilsammen i en Mortere i tho timer / Saa at det bliffuer som it ret Electuarium bør at vere / oc siden skal det giemmis vdi it rent Kar. Denne Lægedom kand foruaris vdi xxx. Aar lige ged. Her aff tager it Menniske som karstet er / saa meget som en Haselnød er met Vin / da bliffuer hand fri den dag for Pestilence / Men den som befengt er / hand skal tage it quintin der aff met Vin som blandet er met Cardabes nediete vand / om Siugen tager nogen met Kuld. Tager hun met Hede / da skal den giffuis Sure vand / met Rosen vand / som er blandet met lit Edicke / siden skal den

Eruea.

Diptamus.

Tormentilla.

Nucis uosmice.

Angelica.

Pimpinella.

Zeduaria.

Camphora.

den Siuge legge sig ned / oc saa suedis der paa vdi fem eller sex Timer. Vnge Menniske som ere xv. Aar / oc indtil de bliffue xx. Aar / skulle giffuis it halffte Quintin.

Eller mand maa tage gode ferske Balnødder smucte rent skalede xx. Gode ferske Sigen xv. Rude / Malurt / aff huert en haand fuld / lang oc tring Hulurt / aff huere it lodt / Tormentilla Pimpinella Quesfurt kaldet / Diptan, Lauerber rene skalede aff huert halff tredie quintin / Enzian / Valeriane rod / aff huert it quintin / Det Ven som findis i Hiorte Hierter it quintin / Boli Armeni, Terra sigillata, aff huert tre quintin. Muscateblommer / Cancelebarck / Neglicker aff huert it quintin / Mastix it halffte quintin / Paradise træ / Zedeker aff huert it quintin / gode ferske Eneber try quintin / Alle disse skulle stødis til Puluer / saa skal mand tage her til try lodt god Theragelse / Rosen Edicke it lodt / Vin sex lodt / Salt it quintin / Disse skulle blandis oc vel stødis tilsammen / saa at det vorder it Electuarium / her aff skal mand huer anden dag tage til sig Aarle om Morgen en saa meget som en Haselnød er stor til / oc siden der paa faste fem eller sex timer.

Nuclei iuglandis.
Ficus.
Ruta.
Absinthium.
Aristolugia longa
et rotunda.
Diptan.
Bacce lauri.
Gentiana.
Valeriana.
Os de corde cerui.
Bolas armenus.
Terra sigillata.
Maces.
Cinnamomum.
Gariophile.
Aloes.
Zeduaria.
Grana iuniperi.

Eller mand maa tage Rudeblad en Haand fuld / Saluie en halff Haand fuld / Disse skulle vel tørris saa at de kunde stødis til Puluer. Quesfurte rod it lodt / Enzian it quintin / Cardamomer it lodt / Eneber tu lodt / Balnødde kerner reen skalede tu lodt / Lauerber it lodt / den Rod Columbrina it halffte lodt / Tormenstille rod it halffte lodt / Bolas it lodt / alle disse skulle stødis til Puluer / oc mand skal tage her til Theragelse tu lodt / Rosen Edicke it lodt / Disse skulle stødis oc blandis vel tilsammen. Her aff skal mand tage om Morgen en saa meget som en Haselnød er stor til / oc siden skal mand

Ruta.
Salvia.
Pimpinella.
Gentiana.
Cardamomum.
Grana iuniperi.
Nucle iuglandis.
Bacce lauri.
Tormentilla.
Bolas.

Lagedom for de Rige.

der paa faste vdi tre eller fire timer / oc denne er en god
viss forfaren Lagedom.

Eller mand maa tage Brendeuin som brent er aff
god Vin en halff Pot/ her vdi skal ladis fire lodt ret god
Theragelse/ Zedeker/ Angelica/ aff huert it halffte quin-
tin smaa stot til Puluer / disse skulle saa staa vdi nogle
dage. Her aff skal mand tage to eller tre taare / oc
dem holde nogen stund vdi Munden/ oc siden ned sluge
dem/ mand skal oc stryge her aff vdi Naseborerne / for
mand gaar vd i Lucten.

Eller mand maa tage Boli Armeni it halffte lodt/
Terra sigillata, rød Correlsten aff huert it quintin /
Barken aff Citro, Zedekar/ Saffran aff huert it halffte
quintin/ Rosen Sucker/ aff røde Rosen tolff lodt/ Si-
rupus acetose citri xx. lodt/ alle disse skulle stedis vel til-
sammen/ her aff skal mand tage it quintin til en foruar-
ring met Vin/ eller met Rosen vand / eller for sig selff/
om mand kand icke saa disse/ oc den som befengt er / skal
strax tage it quintin der aff/ oc it quintin god Theragels-
se / oc menge det vel met Scabiose vand / Sure vand/
eller met Rosen vand / oc strax legge sig vdi Sengen at
hand kand suedis.

Eller mand maa tage Campher it halffte lodt/ In-
gefer it lodt/ det Ben som findis vdi Hiorte hierte/ Dip-
tan/ Tormentilla/ aff huert it quintin/ Doronici, det
er / Krane eyen / smaat filede it lodt / Euphorbium it
quintin/ god Theragelse tu lodt/ alle forscreffne skal stedis
til Puluer/ oc blandis vel tilsammen met Theragels-
sen / her aff skal mand giffue den Siuge it quintin met
Vin/ eller met it aff de Vand som offuensfaare offte om-
talet er.

Eller mand maa tage Doronici, det er Krane ey-
en smaa filede / Bolas Armenus, Diptan, Terra sigil-
lata,

For dem som
ere vande til
Brendeuin.

Zeduaris.

Angelica.

Bolas.

Terra sigillata.

Corallus rubens.

Cortex Citri.

Zeduaris.

Crocus.

Saccharum Rosa-

tum.

Camphora.

Zinzeber.

Os de corde cerui.

Diptanus.

Tormentilla.

Doronici.

Euphorbium.

Theriacha.

Doronici.

Bolas.

Diptanus.

Terra sigillata.

Er nogen befengd.

16.

lata, Tormentilla aff huert tu lode / Hiertenfryds blad / Tormentilla.
Surer aff huer en halff Haand fuld / Saffran / Aloes Millissa.
tra aff huert it quintin / god Theragelse saa meget som Acciosa.
alt forscreffne veyer / disse skulle tilsammen blandis / her
aff skal mand giffue it quintin met Vin / eller oc noget
aff offuenfaare screffne vand.

Det x. Capittel.

Er nogen befengd / huorledis det kand
forfaris.

Disse Tegn kand mand forfare om no-
gen er befengd. Om mand formercker sig at
vere hoffuen vdi sine Rorer / Hals / eller vnder
der Armhulerne / eller oc ved Ørerne / eller
paa nogen anden sted. Om hannem siunis
at der preger oc stinger alle vegne vdi hannem. Om
hand formercker stor hede induaartis / oc der til haffuer
tørcke oc tørst. Dog saa oc mange Pestilenske met stor
fuld. Naar mand siunis at ville sue de oc kand dog icke
suedis. Om mand begynder snarlige at saa en suar
Aandefang. Om mand formercker Hoffuetuerck / thi
der sielden begyndis Pestilenske vden Hoffuetuerck.
Stor begiering til Søffn / men somme haffue saa stor
hede oc forgifft vdi dem at de kunde intet soffue. Naar
som Øynene foruandlis oc skifte farffue / vsaduanlig
smag vdi Munden som er best eller sur. Om mand
bliffuer suar oc ubequem til at røre sig. Disse ere de al-
mindelige Tegen / aff huilcke mand maa kiende om icke
Menniske er befengt. Endog der findis oc saa mange
andre Tegen.

Farlige onde Tegen.

Det xj. Capittel.

Farlige onde Tegen.

Disse ere farlige Tegen / om mand offte kaster op eller spyer / Om mand faar atskillige farffuer vdi Ansietet / besynderlig om det bliffuer blaat eller sort. Om mand sueder offte kaalder Sued / Om nogens Aande / eller andet som naturlige fra Mennisten gaar lucter ilde. Om Krampe tager nogen.

Det xij. Capittel.

Huorledis der handlis skal met dem som er befengt.

Dvilcken som formercker sig at vere befengt aff forscreffne Tegen. Hand skal met det allerførste begiere hielp oc trøst aff Gud vdi Himmerige (thi at Pestilenke er en besynderlig Guds straff som førre sagt er) oc naar hun det giort haaffuer / da skal hand strax Aarelendis / paa de steder som offuensfaare i det femte Capittel screffne staa / om saa er at hand er serten Nar / siden skal hand tage en aff de Lægedommer til sig / som offuensfaare oc screffne staa / huilcke Mennisten for Pestilenke besterme / skal sig saa nedlegge / oc hylle vel paa sig / at hand kand suedis vdi fire eller fem timer / eller oc lengre / om hand det taale oc fordrage kand / oc hand skal vel vaacte sig saa / at hand kaster icke Kladerne aff sig / saa at

Er nogen befengt.

17.

at Lueten rorer hannem / paa det at Sueden icke igien indstas til de Lemmer fra huilcke hand er vddressuen / oc naar hand haffuer suedet / skal Sueden aff tørris met varme lin Klude / oc de Lagen paa huilcke den Siuge laa skulde borttagis / oc rene leggis vdi steden igien.

Oc om den Siuge kand icke suet is / da skal mand Icke kand sue-
suebe hede Tegelsestene vdi lin Klude oc legge den vnder dis.
Sengcladerne til den Siuge / en aff dem skal leggis mod
Brystet / oc den anden neden vnder Fødderne.

Eller mand maa lade hed Vand vdi Vinflasker /
oc her met handle som sagt er.

Mand skal oc vaadgiøre it stycke aff en Suomp
vdi Rosen Edicke / i huilcken lit Saffran er lagt / oc
den skal holdis for den Siugis Næse / det styrcker den
Siuge meget.

Eller mand maa tage Ofen aff Kude / oc blande
den met Rosen Edicke oc lit Campher / oc bruge det som
sagt er / denne Lægedom styrcker Hiertet saare vel.

Naar som den Siuge haffuer vel suet / oc er bleff-
uen kaald igien / oc hand da saare tørster / da skal mand
giffue hannem denne driick saaledis tilgiort. Mand skal
tage Rosen vand / Sure vand lige meget aff huert / Bo-
ras vand helfften saa meget / vdi disse Vand skal sønder
vrides / it halff lodt Rosen Sucker / oc Theragelse tre-
die delen aff it Quintin / Her aff skal mand giffue den
Siuge noget vdi tre eller fire dage om Morgen en forre
lit lunctet giort / oc der paa skal hand faste vdi tre timer.
Aff denne Lægedom styrckis Hiertet / oc driffuer det
onde der fra.

*Succus Rutæ.
Acetum Rosarum.
Camphora.*

**Tørster den
Siuge.**

*Aqua Rosarum.
Acetose.
Borraginis.*

Denne Lægedom styrcker oc Hiertet
saare vel.

Hiertet styrcke.

Mand skal tage Rosen vand tolf lodt / Sure vand /
Borrase vand / aff huert sex lodt / Rosen Edicke / fem
lodt /

*Aqua Rosarum.
Acetose.
Borraginis.
Acetum Rosarum.*

Er nogen befengd.

Crocus.

Camphora.

lode / Saffran saa meget som en Blaffert kane veye /
Campher saa meget som en Bygkorn veye / disse skulle
vel tilsammen blendis / her vdi skal vaadgioris en fire
hiornet lin Klud som er en spand lag / oc den skal leggis
paa det venstre Bryst luncet / oc den skal saaledis der
paa ligge vdi ti Timer. Men vil den Siuge æde no-
get før / da skal samme lin Klud afftagis / oc to Ti-
mer effter at den Siuge haffuer ædt / skal den igien paa
leggis.

Ederet vdi at
drage.

Naar som den Siuge haffuer vel suede / da skal
mand tage vnge Høns / eller oc vnge Haner / oc plocke
fjerene vel aff dem hos Arken / oc siden vride samme sted
vel met Salt / saa skal mand holde samme sted aff Høns
eller Haner paa Pestilensens byld indtil at Hønset eller
Hanen døer. Naar som den er død / da skal mand tage
en anden / oc den bruge som sagt er / io flere saaledis dø /
io bedre det er / thi de drage Ederet til dem. Dette met
Hønerne eller met Hanerne maa brugis til vnge oc
spæde Børn / som ere befengde met Pestilense / her met
ere mange hiulpne som haffue veret befengde met Pestil-
lense.

Der effter skal mand tage gode Egler som tagne
ere vdi første Søer (vdi huilcke mange Frøer ere) som
ere trinde røde / eller leffuerfarffuede / oc haffue smaa
Hoffuet / kand mand saa disse / da ere de bæt / disse vdi
drage det onde Blod / thi de det aff naturen haffue / at
de heller vddrage det onde Blod / end det gode / Før end
de sættis paa steden / skal steden gnidis met Salt indtil
den bliffuer rød / oc siden thoes met luncet Vand / Oc
saa skal samme sted smoris met gaar Blod aff en Høn-
ne eller Duc / saa henge Eglene diff bedre ved. Oc naar
som mand vil at de skulle icke lengre drage / da skal mand
kaste Salt eller Aske paa deris Hoffuet / da falde de fra
steden.

Om Pestilente Byld.

17.

Reden. Det er oc gaat at mand setter en Koppe paa samme sted igien / Paa det at det onde Blod som igien inde er bleffuet kand vddragis. Oc om det vilde bløde formeget/ oc Blodet vilde icke stilles/ da skal mand brenne de Gallas til Puluer / oc strø der aff paa Saaret / da Gallas. stillis det.

Der effter skal den Siuge rensis eller purgeris met Clistere bag ind / eller met andre Lagedomme som purgere oc Stolgang giøre.

Det xiiij. Capittel.

Om Hestuelse eller Pestilente Byld.

Først skal mand giøre all sin flid der til at forgiftelsen kand vddragis som sagt er. Mand skal icke heller legge paa Bylden Repercussiva, det er faalde ting / thi Forgiftelsen driffuis der aff indtil Hiertet. Men mand skal legge dette Plaafter paa Bylden/ huilket som vddrager Forgiftelsen.

Lag en Løg / oc giør it hul vdi hannem/ oc opfyld Hullet vd igien met Theragelse oc stöt Enzian / giør saa Hullet til igien / vind samme Løg vdi bloer / oc steg hannem vel vdi hed Aske eller Ildmørie / skale oc stød hannem siden vel met det som vdi hannem er / oc bint hannem paa Bylden/ Oc naar som Byldens forgiftelse er vddragen / leg hannem met den Smørelse som giørt er i Honnig / Bygmel oc aff Røgeblommer. Eller som mand selff vil/ oc som huer bærst siunis.

Paa det at den onde forgiftige vadske som er vdi Bylden skal icke videre vdsprede sig / da skal mand tage Rosen Vand to Skeder fulde / Vin Edicke en

Aqua Rosarum.

D iiii

Eke

Om Pestilente Byld.

Ste fuld/ her vdi skal røris noget Bolas/ her aff skal smøris om fring Bylden.

Plasterne eller andet hues som mand bruger til saadanne forgifftige Bylder/ de skulle offte fornyes/ der skal oc vere it søye Hul mit paa Plasteret/ paa det at den onde forgifftige damp kand dragis der vd. Oc om mand haffuer icke brugt Egler/ som ieg offuen faare lærde/ da skal mand icke forhale met Pestilentis Byld/ oc tøffue saa lenge til hand blødis aff sig setff/ oc der gaar Hul paa hannem/ oc hannem siden rense/ oc læge som offuen faare sagt er.

*Abfintium.
Ruta.*

Mand maa tage Malurte/ Rude/ lige meget aff huert/ oc støde disse til puluer/ oc blande dem met Men- niskens Møg eller Skarn/ saa meget skal der aff tagis lige som Urterne ere store til/ her aff skal giøris Plaster/ oc leggis paa Bylden/ da gaar der snart Hul paa hannem. Siden skal mand smøre Smør paa it Lin- klude/ oc legge det paa Hullet/ dette skal offte om dagen fornyes/ otte eller ti sinde/ oc dette skal brugis all den stund der er Rødde vdi Bylden/ oc siden tillægis som sagt er.

Eller mand maa tage Blommen aff it Eg/ oc røre den vel met Salt/ oc den paa Bylden legge/ oc huer time skal det fornyes.

Eller mand maa legge paa Bylden huid Lilie rod.

Mand maa tage Figen oc Rosiner som gode ere/ aff huert it lodt/ Disse skulle stødis vel tilsammen/ her til skal tagis it quintin Salpeter støt til puluer/ oc blandis der iblant/ her aff skal giøris Plaster met Olie aff Cammille blommer/ oc dette skal leggis varmt paa Bylden.

Mand

Mand maa støde Hylde blad oc Senip tilsammen/ oc legge det paa Bylden.

Mand maa blande Surdey met Lissebons Olie/ oc det paa legge.

Eller mand maa giøre en Grød aff Huedemel oc Honnig/ oc aff en stegter Løg / oc dette paa Bylden legge/dette Plaster er offte forsøgt.

Om nogen forferder sig der aff at mand hugger eller brender hul paa saadanne Bylder / da skal mand tage Gøsemøg oc blande det met Lissebons Olie/ oc legge det paa Bylden/da gaar der hul paa hannem.

Om mand hassuer stor pine vdi saadanne Bylder/ da skal der icke leggis paa den Lægedom som tilsammen drager / men den som modgiør oc pinen stiller/ thi pinen drager den Materie selff tilsammen. Men mand skal vaadgiøre Bomuld eller en Suomp vdi Lissebons Olie / Olien førre lit varmt giort / oc den paa steden legge.

Oleum oliuarum.

Eller mand maa vaadgiøre en Suomp vdi Vand huor vdi Chamilleblommer saadne ere/oc den passelig varm paa legge.

Det xliij. Capittel.

Sorgiffuis nogen met Eder.

En Konst at sorgiffue hinanden met Eder/ brugis (Gud vere loff) sielden vdi disse Land som førre sagt er / Men om saa skede / at nogen bleffue sorgiffuen (de Gud naadelig affuende) At mand da kunde vide/ Huorledis mand hannem hielpe skulde/ vil ieg her

Forgiffuis nogen met Eder.

Her oc noget der om røre / oc først skal mand vide at der
ere mange atskillige Lagedomme til / baade enfaaldige
oc tilsammen satte / Huilcke mand maa bruge om no-
gen bliffuer forgiffuen met Forgiff oc Eder / huilcke
som Ederet borttage / om de brugis vdi tide før end E-
deret tager offuerhaand / oc serdelis tiene disse effterføl-
gendis her til : Rude / Diptan / Tormentilla / Enzian /
Krusemynne / Hiertens fryd / Terra sigillata, Bolas
Armenus, Krane øyen Doronici kaldede / Lauerber/
Kraffts øyen / Figen / Valnøder / Hul vrt / Holz vrt /
(aff somme S: Eline rod kaldet) Jordhumle / Peber-
rod. Alle disse forneffnde fordriffue Eder oc Forgiff /
aff deris rette nature / Huorledis disse skulle rettelige
brugis / haffuer ieg her offuen faare giffuet tilkiende /
der som ieg haffuer handlet om Pestilensis Eder oc
Forgiff.

Disse tilsammen satte Lagedomme fordriffue
Forgiff oc Eder / oc de findis vdi Apotecten beredde:
Theragelse Andromachis Galeni, Mitridatum, Au-
rea Alexandrina, &c.

Det xv. Capittel.

Om mand reddis at mand haffuer taget
Forgiff til sig.

Forgiff aff hed
nature.

Wen nogen at hand haffuer taget
Forgiff eller Eder til sig / da skal hand
giffue god aet der paa / om Forgiffelsen
haffuer veret aff hed eller kaalder nature.
Haffuer den veret aff hed nature / da er
den Singis Tunge tør oc reffnis / oc haffuer stor tørst /
oc vore

Om Forgiffte oc Eder.

oc vorder mactløs / oc faar sting til Hiertet / vemsers saare / stundem faar mand oc stor Bugløb.

Lægedom.

Sornemmer nogen faaresagde Tegn / da skal hand strax tage Bolas oc Terram sigillatam, oc stode disse til puluer / oc dricke her aff it quintin met Gedes melck / oc siden skal hand bruge en Drick som gior at spy / Da gaar Ederet fra hannem.

Haffuer Ederet veret aff kaald nature / da soffue Forgiffte aff alle hans Lemmer / oc Krampe tager hannem / oc Tun- kaald nature, gen bliffuer lam / saa at hand kand icke vel tale.

Lægedom.

Mand skal strax giffue den Siuge it quintin ret god Theragelse / eller dør hand aff Forgifftelsen.

Det xvj. Capittel.

Forgifftige Diur oc Orme / huorledis de skulle fordriffuis.

Et sker tit oc offte at forgifftige Orme giffue dem ind i en Mands Hus oc Bolig / eller oc vdi hans Gaard oc Haffue / oc paa den sted som mand idelige gaar oc handler / oc de forgiffue mangel mand met deris Forgiffte oc Eder / stundem met deris Siun / stundem bide oc stinge en / stundem vdspe de deris Forgiffte oc Eder vdi Kar oc Gad / som mand haffuer sin Mad oc Drick vdi / stundem forgiffue de en met deris Mande oc onde Luet.

Læge

Hugorme sting.

Lægedom.

Roma
Galbanum.
Cornu Cerui.

Vil mand fordriffue saadanne forgiffelige Orme
oc Diur aff sin bolig / Huss eller Gaard / da skal mand
tage Rude / den Gummi Galbanum, oc Hiorte Horn /
aff huert en haand fuld / her aff skal mand giøre en røg /
da fly de / vere sig Hugorme / Dgler / Scorpion / Eder /
koppe etc. Huor som mand planter Rude oc Benedicte
ort / didt komme icke forgiffelige Orme.

De rige oc store Herrer de skulle haffue vdi deris
Gaarde oc Haffuer / Paafugle / Storecke / Kraner / thi
at alle forgiffelige Diur fly for disse aff ret natur.

Det xviij. Capittel.

Bidis ngen aff en Hugorm.

Liffuer nogen biden eller stungen aff
nogen Hugorm eller Snog / da skal mand
tage vnge Haner eller Høns / oc holde dem
paa steden / oc der met handle lige som om
Pestilenkis Byld sagt er. De naar som
mand haffuer bruket Hanerne eller Hønsene / siden skal
der sattis en Koppe paa steden / oc lade den vddrage
deret / Der effter skal mand giøre en Smørelse / oc her
met skal Saaret smøris / mand skal oc giøre Plaafter aff
samme Smørelse / oc legge det paa Saaret.

Galbanum.
Serapinum.
Myrrha.
Asa foetida.
Oppoponacum.
Piper.
Sulphur.
Roma.

Mand skal tage disse Gummer Galbanum, Ser
rapinum, Myrrha / Asa foetidam, Oppoponacum,
Peber / Guoel / Rude / lige meget aff huer / disse skulle sla
dis til Puluer / oc blendis met Vin / saa at det vorder til
en Smørelse / oc brugis som sagt er.

Om

Forgifftige Diurs bid.

21.

Om den som stungen er dricker en god drick Vin
Edicke/da giffuer Ederet sig vd.

Mand maa oc vel bruge de Lægedomme som her
offuenfaare vdi denne Bogs serte Capittel screffne staa
thi de vddrissue Forgifft oc Eder.

Det xviii. Capittel.

Eder Koppes sting.

Stinger en Eder koppe nogen / da skal
Saaret smøris met Osen aff Endiuia / oc
siden skal mand holde it kalt Jern paa Saa
ret.

Det xix. Capittel.

Om Bi oc Bremse.

Ver oc Bremser de haffue en Forgifft
vdi dem / oc om de stinge nogen / da skal
mand strax holde it kalt Jern/eller en kaals
der Sten paa steden. Siden skal mand ta
ge Bolas oc Campher / oc røre disse vel tils
sammen met Rosen vand / oc smøre der aff paa steden
som stunget er.

Koden aff den Katost Althea kaldet/ stot met E
dicke oc lagt paa Saaret/ hielper strax.

Det xx. Capittel.

Bides nogen aff en Kat.

Order nogen biden aff en Kat / eller
aff en Affue / da skal mand blande Høns
møg / oc Bolas tilsammen met Olie aff
Mynte/ der aff skal leggis paa steden som
er biden. Det

Forgifftige Diurs bid.

Det xxi. Capittel.

Bides aff Røtte.

Order mand biden aff nogen Røtte/
det er saare farligt. Da skal mand tage en
Tosse/ oc legge den vdi en ny Leerpotte oc
brende den til Puluer/ aff det Puluer skal
strøes vdi Saaret/ Samme puluer maa
oc brugis til andre saadanne Forgifftige bid.

Det xxij. Capittel.

Om it fastendis Menniske bider
nogen.

Order nogen biden aff it fastendis
Menniske/ huilcket oc saare farligt er/ Thi
der aff vaare onde forgifftige Bylder/ paa
saadanne bid skal leggis den Lagedom som
offuensfaare om Røtte bid sereffuet staar.

Det xxij. Capittel.

Om nogen forgioris aff nogen
Quinde.

Offuer nogen Quindis Persone det
saa skicket oc giort met Konst/ at mand skal
ingen elste vden hende allene/ oc om mand
vil giøre hendis Konst til intet! Da skal
mand saaledis handle.

Mand

Haffuer nogen ædt Forgiffte.

22

Mand skal tage Perler oc Jordhumle / aff huere
it quintin / Disse skulle stedis til Puluer / oc driekis met *Margarite.*
vand som brent er aff Hiertens fryd / oc mand skal hæng *Hypericon.*
ge it stycke aff en Segelsten om halsen / saa at hand hæng *Magnes.*
ger paa det bare Dryst.

Det xxiii. Capittel.

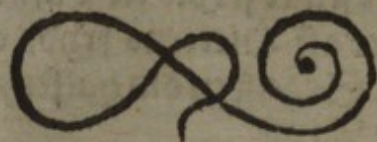
Haffuer nogen ædt forgifftigt roddet
Riød.

Daffuer nogen ædt noget roddet Riød /
eller rodden Sift / da skal mand komme den
til at spy som det ædt haffuer / der effter
skal mand giffue hannem at dricke Vin oc
Peber blandede tilfammen.

Her i disse Riger oc Land vaare oc atskillige Slags
Orter oc Rødder / huilcke som Forgiffte oc Eder i dem
haffue / oc om ieg screffue dem her (maa vel ske) at der to-
re vere de til som dem maatte vanbruge oc forgiffue no-
gen der met / Thi vil ieg lade dem fare paa denne tid / oc
her met ende hues ieg om Pestilenke oc andet Eder scriff-
ue vil.

Der som mand elsker oc frycter Gud / oc paakals
der hannem met en ret fast oc stadig Tro / holder oc sli-
cker sig effter denne min scriffuelse / Da bliffuer mand
fri fra Pestilenke / oc doer icke aff hende / vden saa
er / at den euige Almectigste Gud vil sers
delis haffue hannem til sit euige
Rige / eller oc vil straffe
hannem.

**Prentet i Kiøbenhaffn aff Andrea
Gutterwik.**

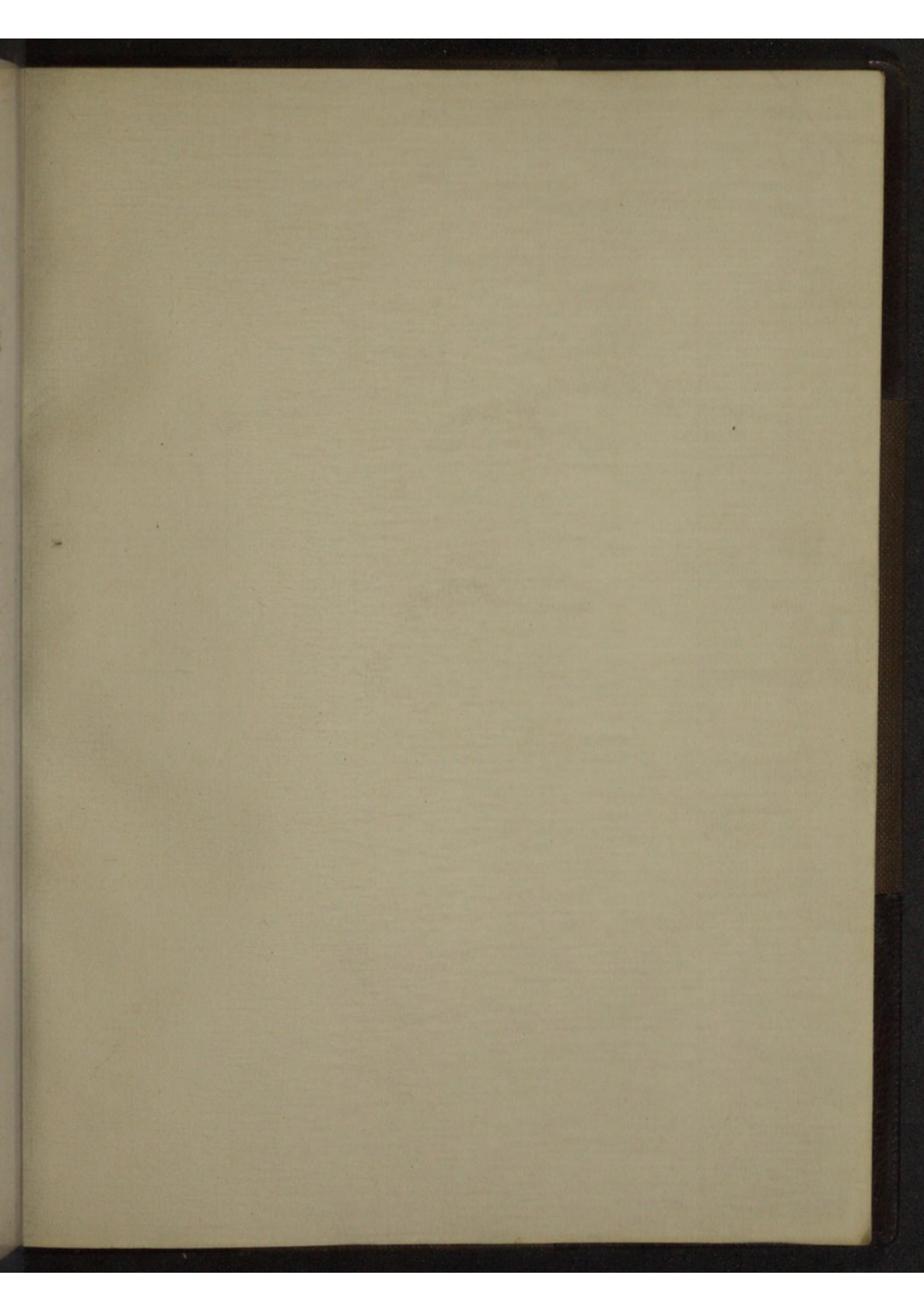

**Paa Valker Kaufis/Borgeris oc Boges
foreris samme steds bekaaste
ning.**

**De findis hos hannem til
Kiøbs.**

A N N O

M. D. LXXVII.

loo

PESTILENTZI'S AARSAGE - SMIDT

